

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. V. CHRISTENSEN:

EN BONDE.

Peder Jensen, Estrup,
minder om en af de Bøn-
der, der i Middelalderen
stod frem paa Ringsted
Ting og talte mod de
mægtige Høvdinger.

C. C. Alberti.

UDGIVET AF RINGSTED FOLKETIDENDE.

RINGSTED FOLKETIDENDES BOGTRYKKERI

1917

2det Oplag.

DEN Mand, hvis Livsløb her skal søges skildret, hørte til dem, der i en ældre Tids Historieskrivning nævntes som m e n i g e Almue.

Han hørte ikke til Folkets Kaarne, og hans Røst lød aldrig i Tingsalen, ihvorvel den en Gang med et folkegivet Mandat lød i Kongeborgen. Han hørte ikke til dem, der ifølge den officielle Sprogbrug »prægede sin Tid«. Men hans Navn har Høvdingklang, og han blev i historiske Øjeblikke et Enhedsmærke for de mange. Han hørte ikke til dem, der steg højt. Han stod altid paa den danske Bondejord, og dér stod han fast.

Han var e n B o n d e i Ordets gamle klangfulde Betydning, en ude fra Rækkerne, en, der vilde b l i v e ude i Rækkerne, gøre sin Gerning dér, begynde sit Livsværk dér og ende det dér. Han var en af de stoute, støtte Skikkelser, som vor Bondestand fra Friheds- og Brydningstiden vilde kunne opvise mange af, — hvis vi kendte deres Historie.

Men der er gemt saa lidt til Oplysning om d e n n e Historie. De skriftlige Minder var som oftest blæst bort af ublide Vinde, naar Krønikeskriveren kom. Efterlevende Slægtninges Interesse var sjælden stærk nok til at danne Værn om det Overleverede. Og endelig var de gamle Bønder jo i Almindelighed ikke Pennens Mænd.

I den følgende Skildring fremtræder en Bondeskikkelse, der er kendt af mange, ogsaa i det nulevende Slægtled. Og denne Bonde-
mand har selv efterladt sig et Materiale til Be-
dømmelse af, h v a d han var, hvad han tænkte
og talte, et Materiale, som en Søns Pietet har
skærmet mod Adsplittelse og Tilintetgørelse.

At en Samling af denne Slags er bevaret
efter en jævn dansk Bonde, er noget ret ene-
staaende. Det er denne Samling, der danner
Grundlaget for Skildringen af en Mand, der,
naar han skal særtagnes ved en enkelt Tildra-
gelse i hans Liv, nævnes som Herthadals-Depu-
tationens Ordfører hos Kong Chr. den Niende,
Sognefoged P e d e r J e n s e n af Estrup ved
Ringsted.

Dreng- og Ynglingeaar.

Den 20de Maj 1815 fødtes der velagtede
Gaardmand Jens Pedersen i Brændholt i Ug-
gerløse Sogn, Holbæk Amt, en Søn, der i Daaben
den 2den Juli 1815 fik Navnet Peder Jensen.
Jens Pedersen havde i sin Ungdom været Kusk
paa Løvenborg, og Gaarden, han havde i Fæste,
tilhørte vistnok nævnte Baroni.

Der har fra gammel Tid været aandeligi
Røre og en tidlig vakt offentlig Interesse blandt
Bønderne i disse Egne af Holbæk Amt, noget,
man sikkert ikke bør overse ved Bedømmelsen
af Peder Jensens Karakterudvikling. Peder Jen-
sens Hjem var gammeldags-kristeligt, rational-
istisk præget som de fleste religiøst interesse-
rede Hjem paa den Tid. Med hans Skolegang
gik det saa som saa i de første Aar. Læreren

var gammel og næsten blind. Hans Kæphest var Regning, og i denne Videnskab gennemterpede han Børnene efter alle Kunstens datidige Regler.

Saa brændte imidlertid Skolen i Sommeren 1826. Og mens man fik opført en ny Skole, fik Børnene Ferie. Det varede baade Aar og Dag. Først hen paa Aaret 1827 kunde Skolen atter begynde sin Virksomhed. Og saa gik det atter løs efter »gamle Cramer«; saavidt bragte den gamle Regnemester den lille Peder, at denne lærte at tumle baade med Rentes-Regning, Vexel-Regning og Kubik-Regning. Den øvrige Undervisning var meget mangelfuld, hvad P. J. selv klager over i sine Optegnelser. Da han gik ud af Skolen, kunde han kun med den yderste Vanskelighed skrive sit Navn. Derimod kan det godt være, at den Omstændighed, at den friske Drengs modtagelige Hjerne blev særlig udviklet i Retning af at tumle med Talbegreber, har bidraget ikke lidt til at fremme den Evne til logisk Tænkning, som præger P. J. under hans senere Optræden i det offentlige Liv.

Det Drag af Alvor og støt Mandighed, der altid var over hans baade private og offentlige Fremtræden, søger nok derimod sin Forklaring i Forholdene i hans Hjem. Da Peder Jensen kun var 13—14 Aar gammel, døde hans Fader, og det blev nu den halvvoxne Drengs Sag sammen med to yngre Brødre at varetage Hjemmets Arbejde under Moderens Vejledning. Tyverne i forrige Aarhundrede var strænge og vanskelige Aar for Landbruget. Det var disse Aar, om hvilke Grundtvig i »Mands Minde«

udbryder: »Omkvædet var i alle Kroge: hvad skal vi æde? og hvad skal vi drikke? og hvad skal vi klæde os med?«

Man kan være sikker paa, at her, hvor Forsørgeren manglede, maatte der tages godt fat. Moderen blev siddende Enke, og til sit 21de Aar blev P. J. i Barndomshjemmet.

I Konfirmations-Attesten skriver Sognepræst T e i l m a n n, Tostrup, 1829, at P. J. blev udskrevet af Uggerløse Skole »med meget god Kristendoms Kundskab og sædelig Opførsel«.

Og paa samme Attest findes følgende skriftlige Vidnesbyrd af Peder Jensens Moder (skrevet af hende selv):

»Ovennævnte Søn Peder Jensen har været hjemme hos mig hans hidtil Levetid og bestyret Gaarden tillige med*) mig efter min Mands Død.

Brendholt, den 28. Februari 1836.

Jens Pederssens Enke.«

Sognepræsten giver ham samtidig den Attest, at han efter sin Faders Død »i flere Aar har med udmærket Duelighed og Orden bestyret Moderens Gaard«, og det glæder Præsten, at han »med Sandhed kan anbefale ham som et af dette Pastorats sædeligste og fortrinligste unge Mennesker«, der — som det hedder i en anden Erklæring — »altid har udmærket sig ved sin sædelige og kristelige Vandel i Menigheden«.

Sagen var den, at Peder Jensen nu skulde gøre Forandring. Ovre i Estrup i Allindemagle Sogn sad en ung Kvinde som Enke paa en Fæstegaard under Skjoldenæsholm. Hendes

*) Sjællandsk Talesæt: »Tillige med« c: sammen med.

Mand, Søren Nielsen, var kommen ulykkelig af Dage ved at styrte baglænds ned af et Hø-læs paa Estrup Enge og brække sin Hals. Peder Jensen kendte den unge Enke, og da Sørge-aaret var omme, blev de to Unge Ægtefolk, efter at der forud var truffet en skriftlig Aftale med Skjoldenæsholms Ejer, en Aftale, der indlededes saaledes:

Aftale, hvorefter afdøde Søren Niensens Gaard i Estrup kan overlades i Fæste til Ungkarl Peder Jensen, Brændholt, og skal Fæstebrev til ham, naar han ægter bemeldte Søren Niensens Enke, blive udstedt, saaledes lydende:

Jeg Johan Andreas v. Neergaard, Kammerherre, Major af Infanteriet, Eier af Skjoldenæsholm og Svenstrup Gaarde med underliggende Godser, gjør herved vitterligt, at jeg haver udstedt og fæstet, ligesom jeg herved stæder og fæster til Ungkarl Peder Jensen en mig tilhørende og i Estrup Bye beliggende Gaard, som sidst havdes i Fæste af Søren Nielsen, hvis Enke han ægter; hvilken Gaard med Tilliggende, der staar for Hartkorn 8 Td. 2 Fdk. 2 Album og Skovskyld 2 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb., bemeldte Peder Jensen skal beholde i hans Livstid . . .

Betingelserne for Fæstets Overtagelse var: Fæsteren skulde betale alle kongelige Skatter etc., svare i Landgilde 8 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre, i Hoveripenge 30 Rdlr. rede Sølv, køre efter Tilsigelse 2 Rejser a 4 Mile, betale Præmien af en Assurancesum for Gaardens Bygninger paa 1900 Rigsdaler og betale 700 Rigsdaler i Indfæstning; Ejeren forbeholdt sig Ret til Jagt, Fiskeri og Rørskær, og Fæsteren skulde ved Jagter til Ræves og andet skadeligt Vildts Udryddelse skikke »tvende forsvarlige Bud«.

Paa disse Vilkaar blev Peder Jensen Fæster paa Skjoldenæsholm Gods og flyttede ved

Brylluppet med Søren Nielsens Enke, Maren Jensdatter, ind i den Gaard, der blev hans Hjem til hans Dages Ende.

Men Døden havde snart igen Bud til Estrup. Et Aars Tid efter Brylluppet døde Peder Jensens unge Hustru i Barselseng (Maj 1837).

Der var en lille 2-aarig Stedsøn, og det ses af det under 12te Oktober 1837 stedfindende Skifte, at hans Arvelod fastsattes til 506 Rigsdaler, hvilken Sum Peder Jensen ønskede at afrunde til 550 Rigsdaler rede Sølv.

Aaret efter havde den unge Enkemand fundet den Kvinde, der skulde blive hans trofaste Ledsagerinde for hele Livet. Den 1ste Juni 1838 ægtede han Karen Nielsdatter, Datter af da afd. Niels Jørgensen, Kyringe. Hun var født den 21 Maj 1822, og i hendes Skudsmaalsbog har Sognepræsten, *B e n d t s e n* i Stenmagle, skrevet ved hendes Bortrejse fra Hjemmet:

»Om hende vides alene det, som er godt, roesværdigt og anbefalende.«

Med hende levede Peder Jensen et langt, lykkeligt Liv.

Politisk Vækkelse.

De sidste Trediver i det forrige Hundredaar er i mange Henseender det begyndende Vaarbruds Tid. De raadgivende Provinsialstænder, der var oprettede ved kgl. Anordning af 15. Maj 1831 og havde faaet deres nærmere Organisation 3-Aarsdagen derefter, havde strax fremkaldt en Interesse for offentligt Liv og dettes

Anliggender. Stænderne gav Stødet til, at der i Danmark begyndte at udforme sig et offentligt Liv i moderne Forstand. De fremmeligste af Bondestanden lyttede. De anede, at en ny Tid maledes ind i det knirkende Mølleværk, der for Sjællands Vedkommende havde Hjemsted i Roskilde.

Ude i Fæstegaarden i Estrup gik en vaagen Bonde, der agtede paa, hvorledes det knirkede i Roskilde. I 1838 tegnede han Bestilling paa Roskilde Stændertidende. Han var da kun 23 Aar gl. Han, der i sin Skoletid knapt havde lært at læse, som ikke kunde skrive mere end sit eget Navn, da han gik ud af Skolen, havde, trods strængt legemligt Arbejde, nyttet Tiden vel og søgt sig alsidig Kundskab. For at kunne følge med i det, der rørte sig ude i den store Verden, holdt han »den til Forsendelse med de kgl. Brevposter privilegerede Berlingske politiske og Avertissements-tidende«. Men Politiken var ikke »Berlingske Tidende«s stærke Side. Stændertidenden derimod — den var politisk. Knastør ser den ud, den gamle Stændertidende fra 1838, og godt lagret var Stoffet, naar det kom Læserne i Hænde. Men den rummede et Fond af Kundskab om offentlige Anliggender, som intet andet Steds var tilgængeligt. For en kundskabstørstende ung Mand, der begyndte at føle sig som Statsborger aabnede der sig her videre Udsyner, langt ud over de gamle By- og Sogneskel. Her sprang nogle af de første Kilder, der rislede befrugtende ud over den jævne Mands Tankegang, givende de første Betingelser for hans Samfundsfølelses Væxt.

Grænserne for den officielt tilskaarne Beretning i den gamle Stændertidende var trukket snævre; men der er — særlig i de private »Propositioner« (c: Forslag) — en Vrimmel af de Spørgsmaal, der blot har ventet paa et offentligt Forum for at bane sig Vej til dette. Her mødte den unge Bonde i Estrup Datidens brændende Landbo-Spørgsmaal: Hoveriet, Husmændenes Pligtarbejde, Fæstegodsets Overgang til Selvejendom, Indfæstningspengenes Fastsættelse, Fæsteafgifter, Jagtspørgsmaal o. s. fr. Og her har Peder Jensen ogsaa første Gang mødt J. A. Hansens Navn — »Skomagermester J. A. Hansen fra Slagelse«, der i et af disse Aar har fremsendt til Stænderne et Andragende om, at der maa opnaas Ensartethed ved Haandværkerbevillingers Meddelelse i de enkelte Sogne paa Landet.

Var Stændertidende ikke nogen rigt givende Kilde, saa var den dog for den Tørstende en Lædeskelse.

Landbospørgsmaalene fik for P. Jensen en egen Baggrund af Alvor. I Nabobyen Allindemagle stod der en Kamp mellem Jorddroten til Skjoldenæsholm og Byens Fæstere. 1837 blev en af de Allindemagle Bønder med Magt sat ud af sin Fædrenegaard, fordi dens Jord skulde lægges til Herregaardsjord.

Peder Jensen saa Brydningerne derude i Livet og følte, hvorledes de tog i hans eget Sind. Men læse maatte man, lære maatte man for at kunne følge med, for at kunne værdsætte og dømme om de Spørgsmaal, der meldte sig.

Og Peder Jensen formaaede da et Par Gange om Ugen Læreren i Nabobyen til at gaa

til Estrup. Peder Jensen satte sig paa Skolebænk i sin egen Gaard.

I 1839 blev Peder Jensen som 24-aarig Medlem af Allindemagle Sogns Skolekommission, og 3 Aar efter blev han Sognefoged. Sognet var ganske vist kun lille, men alligevel var det en Sjøldenhed, som det er det endnu, at træffe en Sognefoged paa 27 Aar. I 1841 kom Forordningen om Sogneforstanderskaber paa Landet, den første Spire til det kommunale Selvstyre. Ved det første Valg til Forstanderskabet blev Peder Jensen valgt ind i dette. Omtrent paa samme Tid var det, at »Fædrelandet«, der fra 1839 havde været Dagblad med Balthasar Christensen som Leder, begyndte at vinde frem i vaagne Landbokredse. Fra Maj 1841 var Carl Ploug bleven Redaktør. Her var frisk Handlelyst og vaagen Agtpaagivenhed overfor Tidens Rørelser. Vi véd, at Peder Jensen i disse Aar begyndte at holde »Fædrelandet«, og at det i meget bidrog til at anspore ham.

I de samme Aar sad der i en anden Del af Midtsjælland en anden ung, opvakt Bondeemand, Selvejer Lars Andersen Hækkerup i Vетterslev ved Ringsted. Under Mærket »Een Sogneforstander fra Ringstedegnen« skrev han i »Fædrelandet« Artikler om de landkommunale Forhold. Det var her som i saa mange beslægtede Forhold senere Interessen for egne Anliggender, der udviklede den offentlige Sans hos 30'ernes og 40'ernes Bønder.

Paa Tryk fik Datidens Bønder Spørgsmaalene lige ind paa Livet gennem den af J. A. Hansen og Skolelærer Rasmus Sørensen, Venslev, fra 1842 udgivne »Almuevennen«.

Dette Blad ser for Nutidsøjne fattigt og ringe ud. Men dets knudrede Typer og jordslaaede Ydre er i Grunden særtegnende for dets Indhold. Naar Almuen efter Hundreder af Aars Tavshed skulde melde sig i Laget, maatte det netop være i saadant Klædebon. Rundt om paa Sjælland sad der Bønder, som lyttede til de haarde og kantede Ord, der lød til dem i Bondens eget Maal.

Den nu ca. 30 Aar gamle Sognefoged og Sogneforstander i Estrup var i disse Aar en agtpaaagivende Mand. Ogsaa han lyttede til og tænkte efter. Han var en Mand, der selv maatte til Bunds i Tingene; han kunde ikke gaa efter andres Meninger, men maatte have sin egen Mening udformet. Og i Modsætning til, hvad der ellers i Almindelighed er Tilfældet med de fleste af Bondestandens gamle Foregangsmænd, har Peder Jensen selv gennem sine efterladte Optegnelser givet os et Indblik i, hvorledes en arbejdende Mand den Gang kom til en Overbevisning om sin Sags Retfærdighed. Peder Jensen skriver i sine efterladte Optegnelser:

»Min politiske Interesse blev allerede vækt i Begyndelsen af 1840. Jeg stræbte alvorligt efter at komme til Klarhed over, hvilket af de politiske Partier, der havde Ret i deres Paa-stande. Jeg beundrede særlig i 1842 og 1844 de fremtrædende Mænd i den Roskilde Stændersal for deres store Begavelse, den kongelige Kommissarius Ørsted samt Ussing og Bang paa den ene Side og Balthasar Christensen og Drewsen paa den anden Side. Sagen om Forholdene mellem Godsejerne

og Bønderne paa Holbæk Amt gav Anledning til en meget skarp Ordvexling, hvor især Gods-ejerne næsten alle paa Rad traadte stærkt frem, og hvor gamle Drewsen erklærede: at han havde altid hørt, at Spidsrodstraf var en stræng Straf, men nu havde han løbet Spidsrod ned gennem den lange Række af Godsejerne og deres Tilhængere, men det Skuespil skulde han gerne gentage, naar som helst det udfordredes.

Jeg grundede over, hvor Retten laa i Forholdet mellem Godsejerne og Bønderne, men kunde ikke komme til fuld Klarhed derover. Jeg syntes, de fra begge Sider gik for vidt, og jeg kunde ikke slutte mig hverken til Højre eller Venstre. Det var mig om at gøre at finde Sandheden og Retten, og det evnede jeg den Gang ikke.

Men da kom det gamle danske Kancelli mig til Hjælp med Udstedelsen af sit med bedrøvelig Ihukommelse berømte Cirkulære af 9de November 1845*), der forbød Bønderne at samles uden Politimesterens Tilladelse. Jeg modtog

*) Dette Cirkulære, der særlig var rettet mod den Virksomhed, som P. Hansen, Lundby, udfoldede, motiverer selv sin Fremkomst med, at Bønderne flere Steder i Masse har indfundet sig hos deres Godsejer for derved at give deres Begæring større Eftertryk, og det paalægges Politimestrene at holde Øje med omrejsende Personer, der forfører Almuen. Ingen Forsamling, der gaar ud paa at forhandle Spørgsmaal om Almuens Forhold til Godsejerne, maa finde Sted, før Politimesterens Tilladelse er indhentet, og den kan kun meddeles, naar man er sikker paa en rolig og sindig Overvejelse. (Cirkulære af 8. November 1845, gengivet i C. Th. Zahle: »Den danske Husmand«.)

den Gang som Sognefoged fra Politimesteren dette Kancelli-Cirkulære med en lang Skrivelse eller Instrux om, hvorledes jeg skulde forholde mig overfor Bønderne og Husmændene i Allindemagle Sogn, om de skulde prøve paa at samles mere end 2 a 3 Mand for at samtale om deres egne Anliggender, at jeg da uopholdelig maatte meddele Politimesteren Underretning derom, for at de Skyldige kunde blive draget til Ansvar og vedbørligen straffede.

Ved dette despotiske Cirkulære fra Kancelliet faldt der et Skæl fra mine Øjne. Jeg kom til at se klarere, under hvilke Forhold Landbostanden befandt sig, naar den skulde bydes et saadant Undtagelses-Despoti. Og dette hjalp mig til at finde min Plads i politisk Retning. Jeg har fra den Tid af efter ringe Evne og Lejlighed deltaget i det politiske Liv.«

Fra da af véd vi, at Peder Jensen er en virksom Deltager i Bondebevægelsen. 15 Dage efter Bondecirkulærets Udstedelse holdt Glee-rup paa Skydebanen sin bevingede Tale: »Nu kommer Bonden« — »ingen Stand over den anden, ingen Stand under den anden, alle ved Siden af hinanden, og Loven over os alle.« I Vaaren 1846 stiftedes Bondevennernes Selskab, og i de følgende Aar skyder Bondevennebevægelsen stadig nye og friske Skud.

Et af de betydningsfuldste og ejendommeligste Udslag af Bevægelsen var Mødet i Ringsstedden 25. Oktober 1846. Bondecirkulæret blev ganske vist ophævet faa Maaneder efter dets Udstedelse. Men det Stød, som dets Fremkomst havde givet i Bondestanden, blev af den største Betydning for den kom-

mende Tid. Ud af et i mange Henseender praktisk socialt Program voxede nu Kravet om en Forfatning. Og man bliver — for første Gang — Vidne til en organiseret Valgbevægelse i de danske Østifter. Det tredje Stændervalg foretog. Og Bondevennerne vilde nu forsøge at tilrettelægge en samlet Indflydelse paa de Valg, ved hvilke de mindre Landejendomsbesiddere havde Setmmeret. Balthasar Christensen havde indbudt til Mødet i Ringsted, og samme Dag, dette holdtes, sendte han fra Ringsted Postgaard en Anmodning til Stedets Øvrighed, hidtilværende Stænderdeputeret, Justitsraad Harhoff, om Tilladelse til at benytte Raadstuen til Mødet (det var almindeligt paa den Tid og langt senere i Tiden, at Ringsted Raadhussal brugtes til Møder, Teaterforestillinger, Aftenunderholdninger og Baller). Harhoff besvarede Anmodningen afslaaende, idet han dog kunde motivere Afslaget med, at der netop nævnte Dag skulde holdes Generalforsamling i Sorø Amts landøkonomiske Selskab, der havde faaet Salen overladt.

Saa samledes Deltagerne da til Mødet paa Postgaarden. 120 Mænd fra de forskellige Egne af Østifterne var mødt. Mødet gennemgik systematisk alle Stænderkredsene og foreslog nye Kandidater til Opstilling overalt, hvor der ikke var bondevenlige Mænd.

M i d t s j æ l l a n d hørte til 6. Valgdistrikt, det var meget vidtstrakt og omfattede (set i Sammenligning med de nuværende Folketingskredse) Sogne af Holbækkredsen, det meste af Ringstedkredsen, Dele af Køge- og Næstvedkredsen; Distriktet naaede saaledes

fra Holbæk og næsten til Næstved. Ved første Stændervalg havde Kammerherre *W e g e n e r* Holbæk, repræsenteret de mindre Landejendomsbesiddere. Ved det andet Valg var Sognefoged *J a k o b J e n s e n*, Skullerup, bleven Stænderdeputeret. Men Bondevennerne var ikke tilfreds med *Jak. Jensen* som Bonderepræsentant. Betegnende for Stemningen overfor Stænderrepræsentanten er en Artikel, der i 1845 var fremkommet i »Almuevennen«. I denne meddeltes det, at de fire midtsjællandske Stænderdeputerede, Byfoged *H a r h o f f*, Godsejer *C N e e r g a a r d*, Gunderslevholm, Godstørvalter *P o v e l s e n*, Sorø, og *J. J e n s e n*, regelmæssig hver Lørdag tog hjem sammen fra Roskilde. Men Hjemrejsen gik for sig paa den Maade, at de tre førstnævnte Herrer sad inde i Wiernervognen, medens *J. J e n s e n* maatte sidde uden paa denne. Kritiken over dette Forhold stiledes ikke til de fire Herrer, »den vilde dog« — hedder det i Artiklen — »ikke kunne gennemtrænge deres tykke Hud«; men de øvrige Deputerede — særlig Bondestandens — burde betyde Hr. Jensen, at udenfor Stændertiden kunde han muligt lade sig byde en hvilken som helst Behandling, men ikke i Stændertiden; thi da er han sine Vælgeres og sin Stands Repræsentant«.

Paa Baggrund af dette lille Mellemspil er det forstaaeligt, at Ringsted-Mødet ikke er i Tvivl om, at 6. Distrikt skal have en ny Repræsentant. Den meget virksomme Landkommunalforening i Holbæk Amt havde allerede bragt Kaptajn *J e s p e r s e n*, Grønnebjerggaard ved Tølløse, i Forslag. Han blev Ringsted-Mødets

Kandidat, og han blev ogsaa senere valgt med Peder Jensen, Aagerup, som Suppleant.

Hvor vidt Peder Jensen, Estrup, har været Deltager i Ringsted-Mødet, kan ikke med Bestemthed fastslaaes. Men det er særdeles sandsynligt. I hvert Fald vides han i den Tid at være kommet i Bondevennebevægelsens Arbejde, idet han bliver Distriktsformand for Allindemagle, Valsølille, Jydstrup, Haraldsted og Benløse Sogne. Og i sine Optegnelser skriver P. Jensen med Henblik paa netop denne Tid:

»I de følgende Aar havde vi mange større Møder i København. De var baade interessante og lærerige; navnlig Tscherning, Oria Lehmann og Balthasar Christensen udfoldede en stor Virksomhed. Jeg overværede jævnlig disse Møder, der vakte min største Opmærksomhed. De varede gerne et Par Dage ad Gangen, og da vi ikke havde Jærnbane længere end til Roskilde (aabnet 26. Juni 1847), var Rejserne besværlige.«

Men selv om han ikke har været Deltager i Mødet, maa alene Læsningen af Meddelelserne derfra have virket stærkt paa et aabent og modtageligt Sind. Efter det egentlige Møde holdtes »et Maaltid«, ved hvilket B. Christensen bød Velkommen og talte for Kongen med det Ønske, at »hans Liv ikke maatte sluttes uden at være kronet med et Storsværk hos os som det, hvormed han i sin Ungdom havde indtegnet sit Navn i Norges Historie.« Men endnu mere maatte en Tale, som Gaardfæstere Lars Hansen fra Enøpr. Næstved holdt, paakalde de bedste Tanker hos en Stand i Opvaagnen. Denne Taler erindrede om, at Bon-

den i tidligere Tid havde haft en betydelig Stemme ved Folkethingene*); dette var senere blevet helt anderledes, men det var saare ønskeligt, om man kunde gaa saaledes frem — eller rettere tilbage — at Bondestanden atter kunde samles paa Thinge og raadslaa om sine Sager. Hertil var der i Dag gjort en god Begyndelse, og det forekom ham at være en meget god Forbetydning, at dette første Møde i sit Slags netop holdtes paa det samme Sted som det sidste Thing, hvorved Bonden i gamle Tider var med. Han udbragte en Skaal for Ringsted og den danske Bondes Møde dér.

Referatet, som vistnok er ført i Pennen af Frederik Barfod, der paa den Tid var »Almuevennen«s ansvarlige Redaktør, slutter overordentlig smukt med en Meddelelse om, at Maaltidet afsluttedes Kl. 8, hvorefter man sagde hverandre et venligt og opmuntrende Farvel. Og i en Artikel efter Valgene hedder det om dette Møde, at »det viste, at her i Danmark snart er en Folkevillie.«

Et Møde som dette, holdt i Hjemegnen og skildret i de bondevenlige Blade, har da virket stærkt paa den unge Estrup-Bonde. Han er med i det vaagnende Røre. Og saa ligger der en stor Opgave lige udenfor hans egen Dør.

Han var ved sit Ægteskab selv bleven Fæstebonde paa det store gamle midtsjællandske Gods, Skjoldenæsholm. For dette Gods havde i

*) Det er første Gang, før Forfatningsforhandlingerne for Alvor begyndte, at vi har mødt dette Udtryk, der her sigter til de gamle Ting, men samtidig peger fremad mod en ny Tid.

1780 Enkegrevinde Anna Joachimina Danne-skjold udstedt ag faaet kgl. Stadf. paa en Række Bestemmelser (»Dispositioner«), der tilsigtede at taaleliggøre Forholdene for Godsets Fæstebønder m. H. t. Hoveri, Indfæstningspenge og Landgilde. Bl. a. hed det i disse Bestemmelser, at 30 Rigsdaler var det højeste, der maatte tages i Indfæstning af hoverigørende Bønder i tre af Godsets Byer (Valsølle, Haraldsted og Allindemagle) og 20 Rigsdaler af Bønderne i de øvrige Byer paa Godset. Grevindens humane Bestræbelser paa alle Omraader har gjort, at Mindet om hendes Navn er bleven bevaret med Ærefrygt i mere end 100 Aar.*)

Skjoldenæsholm Gods havde fra 1794 været i den dygtige Neergaard'ske Godsejerslægts Eje. Det var Folk, som vilde have noget ud af deres Sager, og de lemfældige Bestemmelser m. H. t. Bøndergodset, som Grevinde Danne-skjold havde gennemført, huede dem ikke. Bestræbelserne fra Skjoldenæsholm havde stadig gaaet ud paa at samle Jorden, saaledes at der under Hovedgaarden opstod store Forpagtergaarde. De med Hensyn til Fæstegaardene gældende, fra Grevindens Dage stammende Regler blev ændrede under Bøndernes Modstand, og samtidig blev flere Bøndergaarde nedlagte. I Begyndelsen af det 19de Hundredaar var der saaledes i Landsbyen Valsølle bleven nedlagt 7 Gaarde, og i Landsbyen Allinde-

*) I en Skildring (»Ringsted Folketid.« 1898) skriver Lærer Rich. Andersen: Hos gamle Folk kan man endnu den Dag i Dag høre mangt et Træk — vandret fra Slægt til Slægt — der vidner om hendes varmtfølende og kærlige Hjærte.

magle nedlagdes fra 1832—47 ikke mindre end 10 Gaarde. Bøndernes Marker blev Herregaardsmarker.

Der findes ikke fra dette Tidsafsnit mange Papirer blandt det ellers ret fyldige Materiale af Optegnelser, som P. Jensen har efterladt sig. Men der findes dog fra 1847 en af den unge Bonde selv udfærdiget Concept til et A n d r a g e n d e til Kong Christian VIII. Det er skrevet med Peder Jensens Haand, og det er et fortræffeligt Vidnesbyrd om den unge Bondemands Evne til at føre en Pen og til at give sine Tanker Udtryk paa Papiret; det tør nemlig anses for meget sandsynligt, at han selv har udformet alle de 4 Sider tæt beskrevne store Ark.

Indledningen lyder:

Allindemagle Sogn, Skjoldnæsholm Gods, Sorø Amt
d. 21. Decbr. 1847.

Til Kongen!

Undertegnede Fæstere paa Skjoldnæsholm Gods ansøger allerunderdanigst Hs. Maj. Kongen om, at det maa vorde undersøgt, hvorvidt den af Grevinde Danneskjold-Laurvigen fastsatte og kongeligt konfirmerede Disposition af 26. August 1780 har været overholdt eller tilsidesat, samt hvorledes de nærværende Fæstere bedst sikres virkelig at komme til at nyde de i Dispositionen dem tiltænkte Goder,
og dernæst

for det Tilfælde, at Hs. Maj. skulde ville bevilge en Bortarvefæstning af Skjoldnæsholms Fæstegods, at de Fæsterne tilsagte og kgl. stadfæstede Rettigheder efter Dispositionen maa komme i fuldstændig Betragtning ved Bestemmelsen af Vilkaarene, hvorpaa Arvefæstet kunde erholdes.

Allerunderdanigst conciperet
af Peder Jensen, Gaardfæster
under Skjoldnæsholm Gods.

Det ligger udenfor denne Skildrings Ramme at komme ind paa de mange Enkeltheder i den langvarige Strid; men der er i selve det udførlige Andragende flere typiske Udtryk for den Tankegang, som spores gennem hele Peder Jensens offentlige Færd.

Idet han iøvrigt omhyggeligt underbygger med gode Grunde, hvad han har at fremføre, skriver han et Sted: »Det vilde være uforsvarligt længere at være tavse Tilskuere ved vore Rettigheders Krænkelser.« »Det er Frygten« (for at Skjoldenæsholms Ejer skal faa bevilget et til Kongen indsendt Andragende om Foranstaltninger ved Fæstegodset) »i Forbindelse med de mange sørgelige Erfaringer, vi i en Række af Aar have havt Lejlighed til at gjøre, som bringer os for Deres Majestæts Trone.« Og videre med Henvisning til den skete Nedlæggelse af Allindemagle By: »At Nedlæggelsen er tilladt ved en Allerhøjeste Bevilling er os velbekjendt, men — tillad os Deres Majestæt at sige det — vi kan og tør ikke tro, at Retfærdighedens strænge Haandhævder, Hs. Maj. Kong Frederik den Sjette, vilde have sat sin Haand under hin Bevilling, naar det havde været ham tilfulde klart og tilstrækkelig bekendt, at han derved fraskrev flere af sine Undersaatter Ejendoms-Rettigheder, hvis Besiddelse baade han selv og hans kongelige Fader havde tilsikret dem....«

Ordene i dette Andragende falder med Myndighed og Sikkerhed samtidig med, at de giver Udtryk for den gamle Bondestands Tro paa, at Landsfaderen, kun naar han vildførtes af slette Raadgivere, gik imod det, som Bonden ansaa for Ret og Retfærdighed. Det er ejen-

dommeligt at lægge Mærke til, at da vi mange Aar efter i en helt anden Situation møder Peder Jensen som Ordfører for videre Kredse af Folket, træffer man Tanker og Udtryk, der i meget minder om dem i det gamle Andragende.

Dette kom forøvrigt aldrig Kongen for Øje. Christian den Ottende døde jo først paa Aaret 1848, og af et Svar fra det danske Kancelli, sikkert møntet paa dette Andragende, ses det, at Andragerne (under 15. Februar 1848) er bleven henvist til at søge deres Ret ved Domstolene*).

Frhedsaaret og derefter.

Den 20. Januar 1848 døde Danmarks sidste nevældige Konge, og fra de Spørgsmaal, der bevæger det snævre stedlige Omraade, spænder den vaagnende Alménsans sit Vingefang ud over det hele Land. Man maa imidlertid ikke undres over, at i allerførste Øjeblik vender Bondestanden Tankerne mod eget Omraade. Lars Hækkerup faar i Vетterslev et »i forfærdelig Hast« 5 Dage efter Kongens Død skrevet Brev fra Gleerup om, at nu skal alt i Hast lægges til Rette for en Henvendelse til Kongen fra Bondestanden. Peder Jensen, Estrup, var, som forud nævnt, blevet Distrikts-

*) Ogsaa blandt Husmændene paa Skjoldenæsholm Gods var der i de samme Tider meget Røre. De henvendte sig i Masse til Godsbesidderen og forlangte truende Ugedagsarbejdet afskaffet. Godsejeren blev bange og fik dem sendt til Forpagteren, ligesom han lovede at tale deres Sag. Husmændene gik derefter i Flok og Følge til Forpagteren og fik deres Villie. (Zahle: »Den danske Husmand«.)

formand for Ringstedegnen i Bondevenneselskabet. Han havde prøvet, hvilke Vanskeligheder, det kunde give. Han skulde ansætte Sogneformænd i 18 Sogne, men fandt kun tre Mænd, der forstod ham og var enige med ham. De tre Mænd var — skriver Peder Jensen selv — Søren Andersen, Nordrup, Anders Larsen, Skuderløse, og Lars Hækkerup.

Men Peder Jensen var en energisk Mand, der ikke gav op; Tid efter anden fik han ansat Sogneformænd i de fleste Sogne, og der kom ogsaa Medlemmer. Nu skulde Lars Hækkerup purre Distriktsformændene i Østifterne til et Møde i »Forgyldte Nøgler« i Nørregade i København, hvor en Henvendelse til Kongen skulde underskrives og ved en Deputation overbringes Frederik den Syvende. Sandsynligvis har Peder Jensen deltaget i dette Møde. Hans efterladte Optegnelser indeholder dog intet direkte derom.

I det hele taget findes der mellem Optegnelserne intet om 1848, skrevet i Samtiden. Midtsjællandske Bønder iværksatte en frivillig Befordring paa Vogne af Soldaterne, der skulde afgaa til Sønderjylland. I Spidsen for Organisationen af dette storslaaede Værk stod Lars Hækkerup, Justitsraad Povelsen, Sorø, og Arvefæster Lüders, Alsted. 500 Bønder mødte med deres Køretøjer. P. Jensen nævner intet om dette. Udelukket er det jo ikke, at han som Sognefoged har haft Hænderne fulde af andet Arbejde i hine tit beskrevne Dage.

At han, politisk set, var i første Linie paa sin Egn, har man mere end ét Bevis for. Sammen-

med andre af Egnens Folk var han saaledes Indbyder til den første og største Folkefest, der nogensinde er holdt paa Ringstedegnen. Den holdtes paa en af de — landskabeligt og sagnhistorisk set — mest ejendommelige Pletter, nemlig paa Hagbards Høj, en mægtig Oldtids-Gravhøj, der ligger paa Sigersteds yderste Bymark med et vidt Udsyn over Susaa-Dalens brede Engdrag.

Den offentligt udstedte Indbydelse til dette Møde lød:

»Folkeforsamling ved Ringsted. Vi undertegnede indbyde herved Alle og Enhver til et Folkemøde, som agtes afholdt Mandagen den 17de Juli førstkommende ved Sigersted, Sydvest for Ringsted, paa Gaardmand Peder Christensens Ud-lod: »Hagbarths Høj«, hvortil Veien gaar igennem Sigersted By. Mødet aabnes Kl. 1 og er bestemt til at vække og befæste den fædrelandske Aand, og op-live hinanden til virksom Deltagelse i gamle Danmarks Gjenfødelse. Vi forvente, at Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab, efter Indbydelse, vil del-tage i Mødet. Adgangstegn betaales med 8 Sk. og Overskuddet af Indtægten tilfalder de i Krigen Fald-nes Efterladte og hjælpeløse Saarede. Vil Nogen paa Grund af Øjemedet give mere end den bestemte Adgangspris, vil dertil gives Lejlighed.

Bagge,	L. A. Hækkerup,	
Møller i Kimmersløv.	Selveier i Wettersløv.	
P. Jensen,	Lüders,	M. Rasmussen,
Gmd. i Estrup.	Arvefæster i Alsted.	Gdr. og Sognefoged i Herlufm. Sogn.«

Tusinder af Mennesker — der opgives fra 4000 til 10,000 Deltagere — var samlede her den 17. Juli 1848. »Almuevennen« skriver, at Festen »udmærkede sig ved den mest brogede Blanding af alle Borgerklasser«, medens »Fæd-

relandet« skildrer den gode Stemning, i hvilken det »navnlig ikke manglede paa Udtryk af Tillid og Tilfredshed med Regeringen«*) (d. v. s. Martsministeriet). I det Hele taget var det en Folkefest, som Ringstedegnen hverken før eller siden har set Magen til.

Selv om vi ikke er i Stand til at fremlægge i Enkeltheder gaaende Oplysninger om Peder Jensens personlige Stilling til Begivenhederne i »det mærkværdige Aar«, saa har vi andet Steds fra et Vidnesbyrd, der godtgør, at han, om han havde villet det, kunde være blevet Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. I et Brev fra Gleerup**) til Lars Hækkerup (dat. 11. Septbr. 1848) findes nemlig følgende Note:

»Jeg har Brev fra Peder Jensen i Estrup, hvori han meddeler, at han med Bestemthed i Anledning af en Opfordring til ham om at stille sig, har erklæret ikke at ville dette, men derimod anbefaler Dem som Valgkandidat. Jeg tror, at han er en brav Mand, og at De i ham har en ærlig Ven«

Peder Jensen nævner i sine Optegnelser intet om den ærefulde Opfordring, han har faaet om at stille sig til den grundlovgivende Rigsforsamling. Han siger kun følgende: »Til den grundlovgivende Rigsforsamling valgte vi her fra Ringsted-Kredsen Parcellist L. A. Hækkerup, og han blev genvalgt til den første Rigsdagssamling, men da han gik over til de Nationalliberale, blev Vælgerne paa et Møde i

*) Talerne var Mikkell Rasmussen, Torpe (Næstvedkredsen), Balthasar Christensen og Husmand Hans Jørgensen, Høsten, m. fl.

**) Se Aarboeg for Hist. Samfund for Sorø Amt I.

Ringsted enige om at søge en anden Repræsentant«. Der er en øjensynlig Erindringsforvanskning i dette. Af L. Hækkerups efterladte Papirer*) fremgaar det, at Hækkerup i et Brev til sine Vælgere under 31. Avgust 1849 anbefalede dem at vælge Etatsraad Spandet. Af det, der foreligger om Sagen i Peder Jensens Optegnelser, fremgaar følgende: Paa Mødet i Ringsted blev Vælgerne enige om at søge en anden Repræsentant; der blev paa Mødet foreslaaet Etatsraad Spandet i København. Søren Andersen, Nordrup, og Peder Jensen valgtes til at rejse til København og skaffe en Kandidat. »Vi raadførte os først med Balthazar Christensen — skriver Peder Jensen —; han anbefalede Spandet paa det varmeste, at det var en Mand, han i enhver Sag og i ethvert Tilfælde maatte bøje sig for«. Spandet blev Hækkerups Efterfølger, og Hækkerup stillede sig selv i det smukkeste Forhold til sin Efterfølger, saa hvad der nu end gav Anledning til det pludselige Skifte, tjener Fremgangsmaaden til Ære for alle de Mænd, der medvirkede under den opstaaede Situation.

Hækkerup skriver i sit foran nævnte Brev, at den Mand, han »paa det allerbedste vil anbefale, er Hædersmanden, Etatsraad Spandet, for hvis moralske Karakter og frisindede Anskuelse jeg har den allerstørste Agtelse, og for hvis Dygtighed jeg bøjer mig«. Og Peder Jensen udtaler i sine efterladte Optegnelser: »Jeg kom siden efter ofte i Hr. Spandets Hjem; det var mig en stor Glæde at komme

*) Se Aarvog for Historisk Samfund for Sorø Amt I.

der; thi det var et ægte sandt christeligt og demokratisk Hjem.«

Som den fødte og bevidste Bondeven, Peder Jensen var, nærrede han tidlig Mistillid til de Nationalliberale. »Under Forhandlingerne om Grundloven var de saakaldte nationale Liberale, eller hvad man den Gang kaldte Professorpartiet, ivrigt stemt for Frihed og konstitutionelle Rettigheder; de havde under Absolutismen været tilsidesatte, og deres Lærdom blev ikke tilstrækkelig paaagtet. De troede nu, at de var Situationens Mænd, at Folket nu skulde vælge dem til at værne om og bringe alle de ved Grundloven hjemlede Friheder og Rettigheder til Udførelse. Men Folket blev snart opmærksom paa, at deres Frihedsfølelse og Frihedsbestræbelser — det vil sige Flertallet af dem — indskrænkede sig til Frihed for dem selv, uden at de tilstrækkeligt bekymrede sig om den Frihed og de Rettigheder, Grundloven hjemlede til Folket, og Folket fik mere og mere Mistillid til dem.«

Men den Selvstændighed i Opfattelse, som prægede Peder Jensens hele Færd til hans sidste Dage, gjorde dog ogsaa, at han ingenlunde fulgte Bondevennernes Førere i Tykt og Tyndt. Han beundrede I. A. Hansen. Men da der i Februar 1853 opstod Uenighed mellem I. A. Hansen og Spandet — som i det Hele taget indenfor Bondevennernes Kreds — bl. a. angaaende Spørgsmaalet, om Toldgrænsen skulde være ved Elben eller ved Eideren, og I. A. Hansen modarbejdede Spandet, tog Peder Jensen og hans gode Ven, Søren Andersen, Nordrup, paa et Møde i Nordrup et Basketag med I. A.

Hansen. Den I. A. Hansen'ske Kandidat ved det stedfindende Folketingsvalg, Lærer Th y b o, Ejby, fik 484 St., medens Spandet genvalgte med 532 St. Spandet trak sig forøvrigt tilbage ved det 2 Maaneder efter stedfindende Opløsningsvalg og afløstes af Major M ü l l e n.

At de Nationalliberale under de i 50'erne stedfindende Brydninger ogsaa havde deres Opmærksomhed fæstet paa Peder Jensen, fremgaar af en Bemærkning i hans Optegnelser, hvoraf det ses, at han fik flere Breve fra de Nationalliberale og særlig et meget smigrende Brev fra C a r l P l o u g om at støtte dem; »men jeg kunde ikke«. Beklageligvis er dette Brev ikke blevet opbevaret. Det vilde ellers kunne have givet et ikke uinteressant Bidrag til den berømte Digter-Redaktørs Karakteristik.

Ved Siden af de rent politiske Forhold, de hjemlige kommunale Spørgsmaal og Stillingen paa Skjoldenæsholm Gods, der optog P. Jensen stærkt i de sidste 40'er og de første 50'er, ses andre Bevægelser i Folkelivet ogsaa at have fanget hans Interesse.

Oprettelsen af Folkehøjskolen i Rødding i 1814 vakte i ham en Trang til ogsaa ad denne Vej at søge den Dygtiggørelse, som han forresten hele sit Liv arbejdede paa at fuldkomme. P. J. var jo imidlertid forlængst en gift og hjemfaren Mand, og hans økonomiske Forhold var ikke saadanne, at han kunde være fraværende fra Hus og Hjem. Men han forstod, at der med Højskolebevægelsen dæmrede noget nyt og betydningsfuldt for det Folkeliv, som altid havde hans varmeste Adhu.

Først i 50'erne kom han i Forbindelse med

en af Højskoletankens sjællandske Vejbydere, Anders Stephansen paa Holsteinsminde.*)

Denne Forbindelse medførte en interesse- ret Medvirksomhed fra P. Jensens Side ved Op- rettelsen af den første sjællandske Folkehøj- skole Hindholm, idet P. J. var en af de 6 Mænd fra Sorø Amt, sammen med 6 Mænd fra Præstø Amt, der efter forberedende Møder paa Hol- steinsminde var med at købe Hindholm. Der tegnedes en Aktiekapital paa 12,000 Kr. som 2. Prioritet. P. Jensen tegnede 100 Aktier i sin Kreds (Aktierne var paa hver 25 Kr.) De be- varede Breve fra Stephansen angaar udeluk- kende Pengespørgsmaalet; men af enkelte Ud- tryk skønner man, at den gamle Skolemand har sat megen Pris paa den unge Bonde i Estrup, der saa beredvilligt ydede sin Støtte til dette Foretagende, som siden fik en saa stor Betydning for den sjællandske Ungdom.

Som vi tidligere har set, og som det kendes af alle, der har sysselsat sig en Smule med vor indre Politik i 50'erne, er det Spørgsmaalene om Landbo- og Næringsreformerne, der løber jævnsides med det altid paa Dagsordenen staaende Spørgsmaal: Hertugdømmernes Stil- ling. Af Landbospørgsmaalene er det særlig F æ s t e s a g e n, der optager Bondevennernes Tanker og idelig drøftes i deres Blade »Almue- vennen«, »Dansk Folkeblad«, »Morgenposten« og Rugaards »Tiden«.

*) Andr. Stephansen (1791- -1870) overtog 1839 Hjortholm i Førsløv, omdannede den til Opdragelsesanstalt un- der Navnet »Holsteinsminde«, købte 1852 Nabogaar- den Hindholm; og omdannede den til Folkehøjskole.

For Peder Jensen personlig havde dette Spørgsmaal, som vi ved, den største praktiske Betydning. Hele Midtsjælland var gennemvævet af Fæstegods: Skjoldenæsholm, Ringsted Kloster, Svenstrup, Giesegaard, Bregentved, Ledreborg o. fl. Godser havde betydelige Mængder af Fæstegods indenfor deres Omraade.*) I en Artikel i »Morgenposten« 1856 oplyses det, at af 77 Fideikommisbesiddere i det hele Land havde i Løbet af 10 Aar kun de 13 solgt af deres Fæstegods. De 65,611 Tdr. Htk Fæstegods var kun blevet formindsket med 8285 Tdr. Htk. i Løbet af 10-Aaret 1846—56. Sidst i 1855 havde en Adresse til Fordel for Fæstesagens Løsning faaet 15,000 Fæsteres Underskrifter.

Peder Jensen kom paa sin ejendommelige Maade til i dette Tidsrum at tale Fæsternes Sag under ret storslaaede Forhold. Sidst i 1856 var der fra Bondevenneselskabets Bestyrelse fremkommet en udførlig Udtalelse om Fæstesagens øjeblikkelige Stilling. J. J. Unsgaard, der var bleven Indenrigsminister i Juni 1856, var vel i Princippet Modstander af en Tvangslov om Fæstes Afløsning, men havde dog erklæret, at han af Hensyn til Sagens statsøkonomiske Betydning ikke mente at kunne nægte sit Bidrag til dens Løsning, og dette bragte Bonde-

*) 1860 havde eksempelvis de midtsjællandske Fideikommissgodser følgende Tilliggender af Fæstegods (Tallet i Parantes angiver Fæstegodsets Størrelse 50 Aar senere): Bregentved 2534 Tdr. Hartk (369), Giesegaard 1426 (85). Skjoldenæsholm 559 (137), Svenstrup 818 (274), Ringsted Kloster 462 (uforandret paa Grund af fideikommissariske Baand; bortsolgt 1913).

vennernes ledende Blad »Morgenposten« til den 26. September 1856 at udbryde: »Den saa længe og vedholdende fordrede og saa højlig paatrængende Lov er efter al Sandsynlighed nær sin Afgørelse.«

Tre Uger efter var Unsgaard imidlertid gaaet af som Indenrigsminister.

Den 1. August 1858 blev Unsgaard dog atter Indenrigsminister, og da Tiden gik, uden at der skete noget Afgørende i Fæstesagen, besluttede Fæsterne ved Aarsskiftet 1858—59 at iværksætte en af de største Demonstrationer, der kendes fra den Side.

Søndag den 2. Januar 1859 kom over 200 Fæstebønder fra hele Landet som Deputation til København for at overbringe Kongen deres Ønsker. Kongen var imidlertid paa Frederiksborg. Der valgtes derfor en 5-Mands Deputation (Hans Jensen, Kundby, Ordfører, N. Pedersen, Særløse, Jørg. Christensen, Stillinge, Ole Andersen, Hastrup, og Niels Larsen, Frørup), til at rejse til Frederiksborg.

De øvrige i København forsamlede Bønder trak om Mandagen som »en velordnet Procession over Højbroplads og Slotspladsen«.*) Fra denne Procession sendtes en anden Deputation op til Indenrigsminister Unsgaard. Denne Deputations Ordfører var Peder Jensen, Estrup; Deputationens øvrige Medlemmer var: Lars Andersen, Biltris, Anders Pedersen, Gis-

*) »Tiden«, Nr. 1, 1859, giver sin Meddelelse Overskriften: »Storartet Bondedeputation ang. en Selvejendoms-Lov.«

linge, Søren Jørgensen, Taarnmark, og Lars Jakob Jensen, Samsø.

Om dette Ordførerskabs Forløb meddeler Peder Jensens fra dette Tidsrum ret sparsomme Papirer: »Som Ordfører for en stor Bonde-deputation paa flere Hundrede Mennesker mødte jeg sammen med en mindre Deputation og forlangte Audiens hos Ministeren angaaende Fremme af Landboreformerne. Under Audiensen indviklede Ministeren sig i saadanne Selvmodsigelser, at jeg fik Anledning til i meget haarde Udtryk at bebrejde ham Inkonsekvensen af hans Udtalelser. Men der viste sig ingen Frugt deraf.«

Valgbevægelse i 1858.

Enkelte Aar er Udtryk for en særegen Valgbevægelse i en eller anden Folketingskreds. Aaret 1858 var det mest bevægede Valjaar, Ringstedkredsen nogensinde har oplevet. Den 14. Juni skete der nemlig ved det ordinære Valg det, at Kredsen, hvad hverken før eller siden er sket, valgte en Modstander af Demokratiet. Det gik mærkeligt til. Den 29. Maj kunde Kredsens eneste Blad fortælle, at paa et svagt besøgt Vælgerforenings-Møde vedtoges det at genopstille Major Müllen. Der nævntes ikke noget om andre Kandidater. Bladet spaar et »meget roligt« Valg. Saa staar der ikke noget i Bladet før den 15. Juni (Dagen efter Valget), da »Sjællandsposten« har »den Glæde at see en Mand af vor egen Midte« stille sig mod Bondevennen Major Müllen og sejre med 273 St. mod 268. Valget

var en ren og skær Overrumpling, og som det senere viste sig, var der begaaet en Række Uregelmæssigheder. Den valgte Rigsdagsmand var en Landmaaler Nielsen.

Peder Jensen, Estrup, var — som ved saa mange Lejligheder baade før og siden — Major Müllens første ordførende Stiller. Men medens det ellers paa Valgdagene i Ringsted myldrede i Byens Gader af kofteklædte Vælgere fra den vidtstrakte Valgkreds' Sogne, var der paa hin Valgdag mærkværdig tomt. Des mere Liv var der i Købstadens Vælgerkorps. Den ligesaa stilfærdigt som behændigt tilrettede Valgsituation udnyttedes med haard Haand. Bondevennernes Ledere stod hjælpeløse, og Modstanderne hoverede. Midt under Valget gik Brandtrommen i Byens Gader. Der var opstaaet Ildebrand i Landsbyen Ørslevunderskov, tre Fjerdingvej fra Ringsted. En Del af Ringsted Brandkorps skulde til Ildebrand. Men det anfægtede ikke Valgbestyrelsesmedlemmerne for Ringsted. De lod deres Medborgere »stemme«, naar der blev sendt en Seddel med Vælgerens Navn og Navnet paa den Kandidat, som han vilde give sin Stemme. Et arbejdsomt Korps af Agitatorer hentede Vælgere til Valgstedet, og Niensens Chancer steg. Medens Valgspændingen var voxende, henvendte Peder Jensen sig til Valgbestyrelsens Formand, Borgmester Harhoff*) og gjorde ham ansvarlig for de begaaede Uregelmæssigheder; dette er ligefrem Overtrædelse af Valgloven, udtalte Sognefogden til sin Foresatte, og ved sin beslut-

*) Borgmester i Ringsted fra 1814—1869.

somme Adfærd lykkedes det ham at faa slettet 17 af de ved indsendte Sedler afgivne Stemmer. Da Peder Jensen den Dag kørte fra Ringsted, kogte Harmen i ham. Men han var heller ikke den Mand, der veg tilbage for det Stykke Arbejde, som nu skulde gøres. Da Rigsdagen såmledes i Oktober, laa der paa dens Bord en af 145 Vælgere undertegnet Klage over de begaaede Uregelmæssigheder ved Valget i Ringsted. Den nyvalgte Rigsdagsmand for Sorø Amts 1. Valgkreds fandt Klagerne saa alvorlige, at han imod al parlamentarisk Skik tog Ordet for at »forklare«, hvorledes det Hele var gaaet til. Men vægtigere end Forklaringerne var den af Peder Jensen udfærdigede Klage. Folketingsudvalget indstillede enstemmigt, at nægte Valgets Godkendelse. Alligevel blev der en temmelig lang Forhandling om Sagen. Mange Talere havde Ordet. Mænd som Tscherning, J. A. Hansen, Monrad m. fl. talte indtrængende for Forkastelse. Geert Winther var mere forbeholden (han stemte senere imod at nægte Godkendelsen), og Søren Kjær anlagde det Synspunkt, at der ingen Mening var i, at den Kandidat, der nu en Gang havde faaet de fleste Stemmer, skulde undgælde for Valgbestyrelsens Fejl. Drøftelsen endte dog naturligvis med, at Godkendelsen nægtedes; dette skete med 67 St. mod 10.

Det ny Valg udskreves til 30. November 1858. I det lille stedlige Blad afspejler Valgbævegelsen sig vel ikke stærkt; men enkelte Udbrud vidner dog om Spændingen. De to Modkandidater, Major Müllen og Landmaaler Nielsen, mødtes atter. Endvidere meldte sig

en tredje Kandidat, Plovfabrikant N. Nielsen, der af nogle brave Mænd anbefaledes med, at han »var ingen falsk Profet«, hvad bl. a. hans fortræffelige Plove skulde kunne afgive Vidnesbyrd om. »Niels Niels-Plovene« var forøvrigt vel kendte over hele Sjælland; men her var Stillingen dog en saadan, at Plovfabrikanten følte sig klar over, at de ikke vilde kunne trække; han trak sin Kandidatur tilbage paa selve Valgdagen.

P. Jensen ses ikke at have været stærkt i Forgrunden hverken forud for Valget eller paa Afgørelsens Dag. Men af en enkelt Omstændighed sporer man hans stærke Haand bag trufne Afgørelser. Det blev ikke denne Gang Byens Borgmester, men Sognepræsten fra Peder Jensens Hjemkommune, Quistgaard fra Haraldsted, der blev Valgbestyrelsens Formand. Valghandlingen var meget bevæget. Udtryk som »Løgner« og »Æreskænder« susede om Ørene paa Bondevennernes Tillidsmænd, særlig gamle Alberti, der som Interpellant støttede Major Müllen. Valgresultatet viste 833 St. for Müllen, medens Landmaaler Nielsen kun fik 419 St.

Men Efterspillet blev det artigste. Stemningen i Byen var yderst ophidset. Forud for Valget var der gaaet Rygter om, at der var planlagt Overfald paa Major Müllens Vælgere, særlig de mere fremtrædende blandt disse. Hvorledes nu dette end kan have været, saa brød Uvejret løs flere Steder i Byen. Værst gik det paa Banegaarden, hvor Major Müllen indfandt sig sammen med sine politiske Venner, Alberti, Balthasar Christensen og Journalist Niels Hansen (Broder til J. A. Hansen) samt forskellige

Vælgere. Da dette Selskab kom til Banegaarden, blev det paa det groveste forulempet af de dér forsamlede politiske Modstandere. Major Müllen fik et, dog ikke farligt, Knivstik i det ene Laar, og flere af de andre fik drøje Knubs. Det er ikke godt at vide, hvorledes det Hele vilde være endt, hvis ikke, som Tumulten var paa sit Højeste, en kæmpestor Bondemand, P e d e r H a n s e n fra Hjelmølle i Næstvedkredsen, netop var kommet til Stede. »Hvad er her paa Færde?«, spurgte han og banede sig Vej gennem Mængden, idet han med næsten usynlige, men særdeles virkningsfulde Puf skabte en Rende, ad hvilken de betrængte Politikere slap ud til det ventende Tog. Til Afsked sendtes der dog en Sten ind i Kupéen til de Bortdragende.

Hændelserne i Ringsted drøftedes meget indgaaende i den ledende Presse i Hovedstaden og baade »Fædrelandet« og »Dagbladet« tog stærkt til Orde i Sagen og bebrejdede Politimesteren hans Mangel paa Virkelyst i den vanskelige Situation.

En Virkning af »Ringsted-Slaget« var et Forslag fra Major Müllen om at flytte Ringstedkredsens Valgsted ud til Landsbyen Nordrup, Sydøst for Ringsted, et Forslag, der dog senere blev taget tilbage. Mellem Byens og Egnens Folk var Stemningen meget ophidset i lange Tider. Hertil bidrog ogsaa en offentlig Fejde i Byens Blad, fremkaldt ved, at en i København udkommen Pjece om »Julerenter« (c: de Julegaver, som Bønderne fik af deres Købmænd) var bleven aftrykt i »Sjællandsposten«. Stor var Forbitrelsen mod dette Indlæg, i hvilket bl.

a. forekom følgende Vending: »Naar den sidste Dag i Aaret er naaet, har den fribaarne Bonde, som nu er kaldet til at sidde i Rigets Raad, allerede med Griskhed hentet hos sin Købmand sin Flaske, sine Gryn og saa endda adskillige andre Ting.« Den meget spydigt skrevne »Jule-rente«-Artikel fremkaldte mange Indlæg og gav den Bitterhed, som de to Valgsammenstød havde kaldt til Live, rigelig Næring i den kommende Tid.

Paa »Poesiens« Omraade har »Ringsted-Slaget« efterladt sig Minder i Form af ikke mindre end to Døgnviser. Skønt de jo strengt taget ikke hører hjemme i den Skildring, giver de paa deres Vis saa ejendommelige Bidrag til Belysning af Stemninger i Tiden, at vi mener det forsvarligt at tage dem med her:

Slaget ved Ringsted
(1858.)

Mel.: Paa Livets Bane, hvor jeg Dig venter.

Jeg spændte for mine røde Fuxer;
og aad min Davre i aarle Gry;
saa trak jeg paa mig de nye Buxer
og kørte derpaa til Ringsted By.

Huldudidululu o. s. v.

Der skulde vælges -- se det var Skylden --
og derfor mødte vi Menigmænd;
der mødte Hansen, der mødte Müllen,
der mødte Balthasar Christensen.

Alberti loved os Fæstegaarden
til Ejendom, naar vi lystred ham,
se derfor stemte vi paa Majoren;
for Major Müllen det var vores Mand.

Han brugte Kejen, han talte net om
 alt, hvad os Bønder, der laa paa Sind, —
 ja, Møllen gik, jeg ved inte ret, om
 det var med Vand eller det var med Vind.

Da Møllen standsed', saa gik vi sammen
 til Banegaarden, at holde der
 en lille lun Basseralle — ja men
 det skulde hellere vi ha'e ladt vær'.

Naar man skal vælge, skal man ej solde;
 men skal man solde, saa mener jeg,
 med Politik skal man Kejen holde;
 men saadan tænkte nu de andre ej.

Nej, de holdt Taler, og som de skraaler
 og Kandidaten skal sige Tak,
 der blev Bataille, og for de Skaaler,
 de skulde drikke, de Skaller drak.

Jo, J. A. Hansen i Bagen fik a'
 en gammel Skomagerysyl et Stik;
 Albertis Hat blev spolert, og det ka'
 nok hænds, at Møllen nogle Vinger fik.

Den Gru og Jammer jeg glemmer ikke;
 lad til Exempel det tjene os:
 Naar man skal drikke, saa skal man drikke,
 og man skal ikke komme op at slaas.

Huldudidululu o. s. v.

A. Recke.«*)

*) I »Vise-Bog for Nordens Folk«. Nakskov. Harald Fr. Jensens Boghandel — 1861 — findes Visen i en lidt anden Skikkelse og under Mærket »—h—e«, under hvilket en Del af Reckes andre Viser ogsaa foreligger. Den her meddelte Gengivelse er tilstillet mig i Afskrift af Overlærer H a n s R a s m u s s e n, Saxkøbing. Recke (1820—67) har bl. a. skrevet Viser som »Holmens faste Stok«, »Gutter ombord« etc.

Den anden Vise fremkom under det senere i Døgnvise-Litteraturen saa kendte Mærke V. R. (d. v. s.: V. Rantzau) og lyder saaledes:

Ringstedslaget.

Udi Ringsted hviler Dronning Dagmar
og af Fyrster en Velstand især;
men den 30te November en Dag var,
der kunde bragt mange dyrebare fleer.
Naar man vier sig til Reformator,
om sit Endeligt man slet ingen Ting veed,
og en Major, en Journalist og en Prokurator
var nærved at komme til at hvile udi Ringsted.

De en Rigsdagsmand sig skulde have,
Borgerne vilde ha'e en Borgerven.
»Nej, det skal blive Løgn i Jeres Mave!«
svarede Prokuratoren igen.
»Jeg for Sparekasser gratis har aset,
det veed Bonden, og det skal jeg fortælle:
nu sætter jeg en Major paa Stilladset
og siger saa til Bonden: »Nu ka' du vælle!«

Men Majoren det var en Krigsmand,
Borgervennen kun Plougfabrikant,
og naturligvis Fa'er, Fa'er Krigsmand
var den eneste, som vandt.
Saa fik Borgerne i Hænderne Troen,
at ved Sparekasser faar man gode Kræfter,
saa gik alle Parter sammen hen paa Kroen
og slog til Søren, saa det dundrede derefter.

Høflighed man alle bør tilraade
— Borgerne vare Høfligheden selv —;
men da Gæsterne Jærnbanen naaede,
faldt de paa at slaae dem ihjel,
Journalisten paa Øjeblikket rendte;
men Majoren — det er mærkeligt, han lever, —
de en Knappenaal i Livet ham sendte,
og med Prokuratoren stødte de Peber.

Derpaa drev de vid're deres Synder,
 rasede som nogen Kanibal,
 slog ihjel et halvhundred' Bønder,
 kvæstede det dobbelte Tal.
 Men Moralen fra Dommeren lyder
 — Sagen dømtes paa ordinære Thingsted —
 »Hvis Du ej vil gøre noget, Du fortryder,
 saa skal du aldrig drikke Snapse i Ringsted.«
 V. R.*)

Peder Jensens Navn forekommer intet Steds i Beretningerne om det bevægede Valgs Efterdønninger. Han havde baade ved det første Valg, da han lagde Haand paa de ulovlige Stemmesedler, og ved Omvalget været i første Linie. Men i »Slaget«, om hvilket Sagnet endnu lever paa Ringstedegnen, deltog han ikke. Det fortælles, at man paa Forhaand vidste, hvad der var i Gære, og at to bomstærke Mænd var udset til at tage Peder Jensen under Behandling, naar han i Aftenmørket forlod Ringsted. Men man havde regnet uden Peder Jensens kloge Hustru: Hun havde sendt Køretøj til Byen efter sin Mand, og han forlod Byen umiddelbart efter at Valget var forbi.

I denne Omstændighed og saa deri, at hans Navn slet ikke indblandes i Pressefejden, har man sikkert Forklaringen til, at der tre Aar efter atter var Bud til Peder Jensen. Først paa Aaret 1861 saa det ud til Krig med Tyskland, og da dette førte til, at der flere Steder oprettedes Skytteforeninger, var han Medindbyder til Dannelsen af en Skytteforening for Ring-

*) Afskriften meddelt mig af Karl Elnegaard, Sorø.

sted og Omegn. Da nu Major Müllens Popularitet blandt Byens Folk naturligvis ikke var steget efter Begivenhederne i 1858, søgte man en Udvej til at faa ham afløst. En talrig Kreds af Ringsted Borgere med Kommunalbestyrelsen i Spidsen sendte P. Jensen følgende Opfordring:

»Da den hidtilværende Rigsdagsmand for Sorø Amts 1. Valgkreds (Major Müllen) ikke er i tilstrækkelig Besiddelse af den fornødne Dygtighed, politiske Selvstændighed og Karakterstyrke, som just ere de Egenskaber, der maa være fremherskende for Mænd, som have Sæde paa Rigsdagen, og da vi formode, at han vil stille sig igen, hvis ikke en værdigere melder sig; —

saa henvende vi undertegnede Vælgere os til Deres Velædelhed med den Opfordring, at De paa den berammede Valgdag vil stille Dem som Kandidat for Valgkredsen. Denne har som bekendt hidtil været repræsenteret af Fremmede, men det vilde dog unægtelig af flere Grunde være langt at foretrække, om en af Valgkredsens Beboere kunde indtage den Fremmedes Plads paa de kommende Rigsdage. En saadan Repræsentant tro vi at have i Dem, Højstærede; thi vi er forvissede om, at De i fuldt Maal er i Besiddelse af de ovenfor antydede Egenskaber, ligesom ogsaa den Virksomhed, De har udfoldet i saavel mindre som større kommunale Institutioner giver os grundet Haab om, at De vil kunne indtage en værdig og hæderlig Plads som Repræsentant for vor Valgkreds i Landets lovgivende Forsamling. Vi imødesee paa denne Opfordring Deres ærede

Svar, og i bekræftende Fald nære vi det sikre Haab, at ingen Hindringer vil stille sig i Vejen for Deres Valg.«

P. Jensens Svar var naturligvis et Nej. Sva-
rets Genpart er ikke bleven opbevaret. Opfor-
dringen var bleven P. Jensen oversendt af
»Sjællandsposten«s Udgiver, Hr. Chr. Schou.
Den er ganske vist Udtryk for et politisk Træk;
men den er tillige et Vidnesbyrd om, at P. Jen-
sen var en Mand, der havde Modstandernes
Agtelse. Men som sagt: naturligvis blev Sva-
ret Nej. Han havde jo alt tidligere sagt Nej paa
en Opfordring fra Venner; selvfølgelig kunde
og vilde han ikke sige Ja til de gamle Modstan-
dere. Ved Valget den 14. Juni 1861 stod P. Jen-
sens Navn først paa Major Müllens Stillerliste.

Ved dette Valg rettedes der fra »Bureau-
kraterne«, som visse Blade kaldte de National-
liberale, et kraftigt Fremstød mod Bondeven-
nerne. I Ringsted opnaade Major Müllen 613
St.; hans af Kredsens eneste Blad varmt anbe-
falede Modkandidat, Departementschef Leu-
ning, fik 482 St.

Den 17de December 1859 nedbrændte Fre-
deriksborg Slot — en Nationalulykke, der op-
fattedes som saadan af hele det danske Folk. I
Følelsen heraf var Folket strax rede til at gøre
sit til at hele den skete store Skade. Der dan-
nedes lokale Komitéer rundt i Landet, og for
den Komité, der dannede sig i de fire nordlige
midtsjællandske Sogne, Allindemagle, Harald-
sted, Jydstrup og Valsøllille, blev P. Jensen For-
mand. Fortegnelsen over Bidragyderne er op-
bevaret og viser, at ingen har holdt sig tilbage;
ved et Komitémøde den 11. Februar 1860 kan

det meddeles, at der fra 235 Bidragydere er indkommet 337 Rigsdaler 3 Mark, Gaardmændene har givet fra 1 til 5 Rigsdaler, Husmændene fra 1 til 3 Mark, Peder Jensen selv lagt for med 5 Rigsdaler.

Bidragslisten er ført med hele den pyntelige Nøjagtighed, der udmærker alt, hvad Peder Jensen har efterladt sig af skriftlige Minder, ligesom han ogsaa har draget den nøjeste Omsorg for, at al behørig Kontrol har fundet Sted, og at alle har kunnet faa Lejlighed til at forvise sig om, at alting var, om det skulde være.

Medens vi ellers ikke i Almindelighed vil finde megen Anledning til nærmere at omtale Peder Jensen som Agerdyrker, skal vi dog her nævne, at han gennem sine Ungdoms- og Manddomsaar var en Mand med levende Sans for Agerbrugets tekniske Fremskridt. Han var den første Fæster dér paa Egnen, der drænede sin Jord, et Arbejde, som fuldendtes i den sidste Halvdel af 50'erne, og i hans Slægt lever endnu Mindet om daværende Ejer af Skjoldenæsholm, Kammerherre Bruun de Neergaards Besøg i Gaarden i Estrup, hvor han roste P. Jensen for hans Foregangsarbejde paa dette Omraade. Ligeledes skal han have været en af de første Roedyrkere i større Stil paa sin Hjemegn. Mellem hans Papirer findes adskillige Udsklip af Landbrugs-Fagskrifter; men **U d t a l e l s e r** af ham om Landbruget som Erhverv findes der ingen af. Alle hans Udtalelser, der strejfer de agrariske Anliggender, har politisk Tilsnit.

Præst og Bønde.

Johannes Clausen.

Det er ikke ualmindeligt, at Mænd, der gaar stærkt op i det politiske Liv og optages af vidtspændende offentlige Interesser, i nogen Maade taber Sansen for det religiøse Aandsliv. Saaledes var Forholdet ikke med Peder Jensen i Estrup. Han var alle sine Dage en religiøst set stærkt interesseret Mand; men kun fra et begrænset Tidsafsnit har vi n ø j e r e Kendskab til hans Aandslivs Ytringsformer.

Det nordlige Midtsjælland havde allerede fra Tiden før Hundredeaarets Midte været en Egn med stærke aandelige Brydninger. Baptisterne havde udfoldet en ret livlig Virksomhed, bl. a. ogsaa i Haraldsted og Allindemagle.

I Landsbyen Ordrup i Nabosognet Store Tostrup var »Foreningen for den indre Mission« bleven stiftet den 17de September 1855. I de fem første Aar af Indre Missions Levetid var Formanden, P. P e d e r s e n, en Mand fra Nyrup i Uggerløse Sogn. I Haraldsted-Allindemagle Pastorat sad siden 1840 L u d v i g E m i i Q u i s t g a a r d som Sognepræst; han var (i Følge Wibergs Præstehistorie) »agtet og afholdt« og »hans hæderlige og bramfri Virken havde skaffet ham mange Venner.« Noget Hjerterforhold mellem Præst og Menighed var der vist ikke.

Men der var en anden Mand, som gennem Aar øvede en efter alt at dømme meget betydelig Indflydelse paa P. Jensen, og det var den unge Kapellan J o h a n n e s C l a u s e n i Stenmagle. Han, der da var 26 Aar og lige havde bestaaet sin teologiske Examen, kom 27. Marts 1858 til Stenlille og virkede som Kapellan hos Sognepræsten, Dr. phil. F r a n c k e, til 3. Marts 1863. Det træffer sig saa heldigt, at der mellem Peder Jensens efterladte Papirer findes en meget betydelig Samling Breve fra Johannes Clausen til Peder Jensen og adskillige Genparter af Breve fra denne til Clausen. Det er noget temmelig enestaaende, at man faar Lejlighed til et Indblik i Forholdet mellem en oplyst, aandsinteresseret Bondemand og en varmhjertet og nidkær Forkynder.

Den 13. September 1861 afholdtes i Stenlille Skole og Kirke de Møder og Gudstjenester, der blev grundlæggende for hele Indre Missionsbevægelsen i Danmark. Johannes Clausen havde gjort Udkastet til den ny Ordnings Love og Be-

stemmelser. Ejendommeligt er det da at se, at Johannes Clausen netop i de samme Dage er optaget af en Drøftelse med Peder Jensen, Estrup, en Drøftelse, der angaar de kirkelige Forhold i Haraldsted-Allindemagle. I et Brev, der er dateret: Stenmagle pr. Sorø, den 27. Aug. 1861, hedder det:

»For længere Tid siden førte De, højst-ærede Peder Jensen, da jeg en Gang talte med Dem om kirkelige Sager, selv det paa Bane, at der i Deres Menighed, eftersom Forholdene vare, var Trang til en Kapellan. Jeg bestyrkede Dem i denne Anskuelse og bad Dem af Hensyn til Kirkens Tarv og Guds Riges Fremme i denne Sag at gøre, hvad De formaaede. Navnlig ytrede De, at De vilde forsøge at forestille Sognepræsten Nødvendigheden af Antagelsen af en Kapellan og saa at faa Sagen sat igennem i Mindelighed.«

I Brevet nævner Clausen, at han kender en Kapellan, der vil være egnet til denne Stilling. Indirekte giver Brevet jo Besked baade om Utilfredshed i Menigheden og om Pastor Clausens Tro paa P. J.s Evne til at bidrage til en heldig Løsning af Vanskelighederne. Brevet viser, at der bestaar et Tillidsforhold mellem de to Mænd, selv om Brevet er noget formelt. Der findes ogsaa fra den samme Tid et enkelt Brev med en Tak for P. J.s Venlighed mod en af Missionens Bogsælgere.

Den 26. Februar 1864 var Johannes Clausen bleven Feltpræst ved Hæren i Sønderjylland,

men der findes ikke blandt P. J.s Papirer noget Vidnesbyrd om Brevvexling mellem de to Mænd i Aarets første Maaneder. Hver har haft nok at gøre, og særlig er Pastor Claussens Arbejdskraft selvfølgelig bleven beslaglagt. Dog er der bevaret i Afskrift et Brev, som P. Jensen har sendt sin Ven under det friske Indtryk af Begivenhederne paa Krigsskuepladsen i sidste Halvdel af April 1864. Brevet lyder:

»Estrup, den 3die Maj 1864.

Kjære Hr. Pastor Clausen! Deres kjærlige Skrivelse af 21de f. M.*) har jeg med inderlig Glæde modtaget. Vi længtes saa meget efter at høre fra Dem og takker Dem nu mange Gange derfor. Ja, vi takker ret inderligt for de mange Gange, vi har hørt Dem at tale Guds Ord. Vi kan sige, det har været os til megen Velsignelse. De er mig og min Familie en meget dyrebar Ven; vore Tanker dvæler stadig om Dem, og vi haaber og beder til Herren, at han vil bevare Dem og i sin Naade skikke det saa, at De ved Krigens Ophør kunde faa en Virkekreds til Guds Riges Fremme i vores Nærhed. Endnu er der ingen Udsigt til Fred. Den ene Efterretning er mere nedslaaende end den anden; for menneskelige Øjne ser det næsten ud, som om vi skulle bukke aldeles under i Kampen; men hvor trøsteligt er det dog at vide, at den almægtige Gud han vaager over Danmarks Rige; han har holdt Vagt over det i mange Hundrede Aar og kan umuligt nu have opgivet det. Jeg har ofte i denne Tid tænkt paa Josephs Ord: I tænkte ondt imod mig, men Gud tænkte det til

*) Forsvunden.

det gode, at det skulde skee, som sees, at mange Folk skal holdes i Live. Og der er Gud være lovet ikke faa, der i disse Trængslens Tider har begyndt at lytte til Herrens Røst og søge sin Styrke i ham. Der skulde vel komme en stor Revselse over os, Gud vilde hjemsøge sit Folk, ikke med de gode Dage, som han længe har givet, men med de onde, og hvem der kender sin egen Synd, og hele Folket er delagtig i den samme, maa ogsaa villig indrømme, at vi har fortjent en saadan Revselse. Hvem Herren elsker, den revser han, ikke for at straffe eller hævne, men for at føre Folket paa den gode Vej. Gud tugter jo det Barn, han elsker, ikke for at straffe Barnet, men for ved Tugtelsen at føre Barnet fra dets Synder.

Historien bærer Vidnesbyrd om, at Gud har været det danske Folk vidunderlig god; han har ført det i stor Nød, men ogsaa udfriet det deraf, alt efter sine vise Hensigter. Han elsker endnu Folket for sin Menigheds Skyld, der fremblomstrer i Folket, og jeg haaber og tror, at denne Menighed her stadig voxer. Og Vorherre har mange i det danske Folk, som, om de endnu ikke er komne til ham, saa vil de dog komme. Hans Langmodighed kan ikke være bleven træt, saalænge han seer, der er mange i Folket, som vil lade sig frelse og agter paa Guds Førelse med Folket, for at det kan blive skikket til Guds Rige. Lad os taalmodig vente paa Vorherres Time. Da kommer han før vi det see og vil os meget godt beté. Hvorledes han vil skikke os Hjælpen, det véd han alene; men han skal nok finde den, naar hans Time kommer. Ja, det er godt paa Gud at bygge.

Vi havde ret meget glædet os til, at Deres elskede Hustru, der paa sin Rejse var kommen til Gyrstinge, vilde faa Lejlighed til at besøge os«

Derefter følger Beretning om en Begravelse i Gyrstinge af en falden Soldat, Hilsener fra fælles Kendinge og gode Ønsker for Fremtiden, og Brevet undertegnes

»Deres højstforbundne og hengivne Ven.«

Brevet er ejendommeligt ved den dybe Gudhengivenhed, der gennemstrømmer det. Brevskriveren ser Krigen ud fra det religiøse Synspunkt som en Straf fra oven over Folket. Men selvfølgelig glemmer Peder Jensen ikke herover, at Mennesket har en fri Vilje. Mellem hans senere Optegnelser findes et Udbrud om Krigen saalydende: »Den ulykkelige Krig, som efter min Mening de Nationalliberale for en stor Del havde Skyld i.«

Det er klart, at en Mand med Peder Jensens positive Karakter og praktiske Handlekraft i en saa kritisk Tid som Krigens ikke har siddet uvirksom med Hænderne i Skødet. Da Bevægelsen først i det nye Aar 1864 gaar over Landet for at hjælpe vore indkaldte Soldater med Penge og Underbeklædning, er P. J. selvfølgelig virksom. Den 20. Januar 1864 blev der afholdt et Møde i Allindemagle Skole. Her nedattes en Komité, der fik P. Jensen til Formand og iøvrigt bestod af Husmænd og Indsiddere i Sognets to Byer. Listerne over Resultatet af denne Indsamling er endnu til. Og det er nok værd at stifte Bekendtskab med dem. Vi véd jo, at Sagnet som Følge af de tidligere skildrede Gaard-Nedlæggelser bestod — og den Dag i

Dag bestaar — saa godt som udelukkende af Huse. Det var altsaa Smaafolk, der skulde arbejdes iblandt. Men saavidt man kan skønne, har ingen holdt sig tilbage. For Aarets 3 første Maaneder giver Forpagteren paa Allindemaglegaarden 2 Rigsdaler hver Maaned, Gaardmændene hver 1 Rigsdaler pr. Maaned, Husmændene og Indsiderne hver 1 Mark og Tyendet, baade det mandlige og det kvindelige, hver 8 Skilling. Og der er hurtig Beslutsomhed over Arbejdet. Allerede tre Dage efter det forberedende Møde er Komitéen samlet og træffer Bestemmelse om Afsendelse af de første Bidrag til de i Sognet hjemmehørende, ved Hæren staaende Soldater; Beløbet, 13 Rigsdaler, deltes i 6 Portioner, hvoraf de 5 Rigsdaler sendtes til den ved Felthæren staaende Christen Nielsen, 3. Inf. Reg., 4. Komp. Nr. 162, medens de 5 andre, der laa ved mindre udsatte Afdelinger, fik hver 2 Rdr. Sidst i Februar sendes til 9 Soldater fra Sognet ialt 23 Rigsdaler og i Marts til 10 Soldater fra Sognet 21 Rigsdaler. Endvidere indkom der Gaver i Form af Støvler, Strømper og Skjorter. Ogsaa for Afsendelsen heraf drog Peder Jensen Omsorg, ligesom han i et enkelt Tilfælde havde den sørgelige Pligt at meddele en Soldat, at dennes Hustru var død. Ogsaa i April foretoges der en Indsamling med lignende Resultat som de foran nævnte. I November 1864 sendtes de sidste Penge til Arméen, og Restbeholdningen fordeltes mellem de endnu ved Hæren staaende 4 Soldaters Familier. Og P. Jensen kan i det afsluttende Møde paa Gaarden i Estrup give den førte Journal Paategningen: »Komitéen har saaledes efter sit bedste Skønnende udført det den overdragne Hverv.«

Vi har fra disse Aar i 60'erne mange Vidnesbyrd om, hvor stærkt det aandelige Liv tigger P. Jensen paa Sinde. Ikke at han lægger Politiken paa Hylden. Baade den 5te Marts og den 7de Juni 1864 stod han paa Valgtribunen i Ringsted som Major Müllens Stiller.

Et bemærkelsesværdigt Vidnesbyrd om, at hans aandelige Interesse ikke foranledigede nogen Svækkelse af hans politiske Virkelyst, har man fra Valget den 30. Maj 1865, da den dygtige og sympatetiske Pastor Bagger i Førslev-Sneslev stillede sig mod Major Müllen. Peder Jensen var — sammen med Husmd. Chr. Vilhelmsen, Allindelille — Müllens ordførende Stiller. Han udtalte ved den Lejlighed, at det egentlig var ham en Modbydelighed at træde offentlig frem i Tale og Skrift, men han følte sig kaldet til at tilbagevise den Beskyldning, at Bondestanden lod sig lede af snedige Demagoger. (Der opstod Tumult ved denne Udtalelse; men »Sjællandsposten« meddeler, at Tumulten standsedes ved et uparlamentarisk, men kraftigt »Hold Kæft« fra Chr. Vilhelmsens Side). P. Jensen rettede ved den Lejlighed sin Kritik mod Embedspartiet, der i 10 Aar havde haft sine Mænd ved Magtens Ror og i den Tid havde eksperimenteret saaledes, at Landet befandt sig ved Afgrundens Rand. (Müllen genvalgte ved dette Valg med 1011 St., medens Pastor Bagger fik 323 St., og det er sikkert ikke uden Forbindelse med Peder Jensens kraftige Appel til Vælgerne, at der denne Gang bliver et saa stort Stemmetal for Major Müllen.)

Men selv om saaledes Vidnesbyrdene om hans politiske Vaagenhed er ligesaa stærke,

som hans Arbejde paa dette Omraade er resultatgivende, føler man dog, naar man følger Ytringerne af hans indre Liv, stadige Vidnesbyrd om hans aandelige Arbejde. Hen paa Aaret 1864 har han saaledes et længere Besøg af den blinde Missionær Jens Dyrholm. Denne mærkelige Forkynder, der som Barn havde mistet Synet derved, at en lille Søster til hans Underholdning havde svinget brændende Pinde foran hans Øjne, havde efter en Tid at have virket som Gendøber sluttet sig til Indre Mission.

»Den blinde Jens Dyrholm har været her og logeret hos mig i 6 Dage, medens han holdt Forsamlinger i Haraldsted Pastorats 4 Skoler, i Benløse Skole og 2de Gange i Ringsted . . . Her i vore Skoler, hvor jeg var til Stede, talte han udmærket og velsignet, og jeg maa tilstaa langt over min Forventning. Dog, i Allindelille Skole, i hvis Distrikt de fleste Sekterere findes, var han overordentlig skarp. . . .« (Brev til Pastor Clausen, 22. Novbr. 1864.)

Brevet, der tillige indeholder Udtryk for Peder Jensens og hans Hustrus venskabelige Følelser overfor Clausen og Hustru, besvares af C. første Juledag 1864.

»Min kjære Ven og Broder!« staar der over dette Brev. Og i mange følgende Breve ser vi Clausen anvende denne Tiltale. Brevet indledes: »Gud være lovet for mine mange kjære Venner, som kjærligt mindes mig og nu og da glæde mig med et Brev.« Og senere i Brevet: »Grundtvigianerne kalde det skrevne Ord et dødt Ord, og dog kan et Brev sætte meget Liv, mange Tanker i Bevægelse; saa maa det dog

ikke være rigtigt, at det skrevne Ord er dødt.« Han sender venlige Tanker til Vennerne, som ogsaa mindes ham, gengiver et Uddrag af en Juletale og slutter saaledes: »Var jeg blot hos Eder, I kjære Venner, da skulde jeg nok synge og tale for Eder, til I bleve rigtig glade. Gud vel-signe Eder! Ja, naar jeg kommer til Sjælland, da skal Touren gaa over Ringsted til Estrup: Saa skulle vi glæde os med hinanden.« I samme Brev beder Pastor Clausen om P. Jensens og hans Hustrus Portræt. »Der er Plads til det mellem mine mange Venner, hvis Billeder hæn-ger foran mig.« Udtalelser som disse og mange andre er smukke Udtryk for Forholdet mellem de to Mænd. I et Brev, skrevet strax i det ny Aar 1865, giver Peder Jensen sin Ven forskel-lige Oplysninger om, hvorledes han og hans Familie har tilbragt Julen: »Vi føler nu mere end nogensinde før Savnet af at faa Guds Ord forkyndt og udlagt paa en ret opbyggelig Maade saavel i Kirken som i vores Forsamlinger . . .« »Vi maa dog takke Gud for, at vi om Søndagen kan faa en god Prædiken at høre af Pastor A n g e r i Gyrstinge*); men paa Grund af den længere Vej kan vi ikke alle komme der saa ofte, som vi ønskede, især om Vinteren. Vi vare der, saa mange som vi kunde Juleaften, og det var i Sandhed en rigtig Højtidsaften for os. Vi var Juledag i Vielsted og fjerde Juledag i Vand-læse Skole, hvor Poulsen**) begge Steder prædi-kede.«

*) Anger var Præst i Gyrstinge fra $\frac{8}{12}$ 1855— $\frac{22}{7}$ 1868.

**) J. Chr. Povelsen, Lærer i Stenlille. en Tid Medlem af Bestyrelsen for Indre Mission.

Brevet afspejler en Længsel efter Vennen og den aandelige Vejleder. Man hører ofte de Ord: »Hvornaar kan vi vente Clausen?«

Johannes Clausen kom i Fastelavnsugen 1865. I et Brev af 5. Marts 1865 til Pastor Clausens Hustru skildrer P. Jensen Samværet og sin Glæde over dette. Der havde været Uheld med Brevforsendelsen. Det havde været paatænkt, at der skulde indvarsles til Møde, strax naar Clausen meldte sin Ankomst. Men Brevet var bleven forsinket. Alligevel var det hurtigt rygtedes, at den afholdte Præst var kommet til Estrup, og trods Uheldet kunde der samme Aften afholdes en stor Forsamling med Deltagere fra alle de omliggende Landsbyer.

Efter at Pastor Clausen atter havde forladt Ringstedegnen, skrev Peder Jensen (18. April 1865) et Brev til ham, hvori det hed:

»Tak for de velsignede Dage . . . Saadanne Dage og Timer giver sand og varig Glæde, naar vi med saa mange kjære Venner kan samles om vor Frelser og hans velsignede Ord.«

»Vi havde — hedder det videre — Palmesøndag en meget stor Forsamling hos mig, hvor Pastor K a l l *), P o v e l s e n, Stenlille, og Jakob H a n s e n, Skue rup**), talte velsignede Guds Ord. Der var mange mødte fra Stenmagle, Stenlille og Flinterup Sogne og enkelte fra Gyrstinge, Eskildstrup, Tostrup og Uggerløse Sogne foruden en meget stor Mængde fra Haraldsted og Allindemagle Sogne.«

*) Kapellan hos Pastor Quistgaard i Haraldsted.

**) Husmand og Lægprædikant, en Tid Medlem af Indre Missions Bestyrelse, bl. a. sammen med Johs. Clausen og Vilh. Beck.

Disse to Breve giver en i mange Henseender interessant og levende Karakteristik af det aandelige Liv, som Peder Jensen paa den Tid staar midt i. Det er under Indre Missions store Frembrud, da der overalt i Landet holdes mange store Møder, da Bevægelsen tager Fart og samler de store Skarer om sig. Man ser, at Peder Jensen med Liv og Sjæl er med deri, og at han i Johannes Clausen ser en ideel Forgrundsskikkelse i Missionsarbejdet.

Stadig opdukker i hans Breve Ønsket om at faa Johannes Clausen knyttet til Haraldsted-Allindemagle Menighed. Og i Løbet af Sommeren 1865 tager disse Ønsker bestemt Form, idet der fra Medlemmer af Menigheden i nævnte Pastorat rettes en Henvendelse til Clausen om at søge at blive personel Kapellan i Haraldsted. Clausen, der siden Krigen havde haft Bopæl i sin Faders Præstegaard i Vejlbj ved Middelfart, er netop vendt tilbage fra en lang Missionsrejse i Jylland. I et Brev af 20. November 1865 til sin »kjære Broder og Ven« udtaler han sin Glæde over Forløbet af denne Rejse og udtaler sig derefter aabent og uforbeholdent om de Muligheder, der kan tænkes at aabne sig for hans præstelige Virksomhed. Mellem disse Muligheder er ogsaa Kapellaniet i Haraldsted. »De troende Venner drager mig derhen«. Men han har Betænkeligheder baade m. H. t. Sognepræstens Stilling og m. H. t. de personlige Kapellanier i det Hele taget. »To Gange har jeg alt følt hjertelig Sorg ved at skulle rives bort fra Menigheder, som jeg elskede.«

Mellem de »Muligheder«, Clausen nævnte i dette Brev, var ogsaa Ryslinge Sognekald, fra

hvilket Embede Vilhelm Birkedal i 1865 var bleven afskediget som Følge af Udtalelser — dels i Kirken, dels i Tingsalen —, der kunde tydes som Majestætsfornærmelse. Men Clausen tager strax selv Afstand fra denne Mulighed. Det er da ejendommeligt at se, at det alligevel bliver Ryslinge. Tanken om Haraldsted bliver opgivet, og den 8de Januar 1866 modtager Clausen Udnævnelse til Ryslinge. Clausen søgte Embedet efter direkte Opfordring fra Kultusministeriet, og i sit Værk om Danmark i det 19. Aarhundrede skriver Begtrup, at Clausen med sand Ydmyghed søgte at forbedre sit Forhold til Birkedal og paavirkedes saaledes af denne, at han i sine gamle Venners Øjne kom til at staa som en Grundtvigianer.

Men skønt Clausen saaledes kommer ind i nye og i mange Henseender vanskelige Forhold, brister Baandet ikke mellem ham og Hjemmet i Estrup. »Det var« — skriver Peder Jensen paa Fleres Vegne — »med en underlig Blanding af Glæde og Frygt, vi modtog Efterretningen om, at De var beskikket til Sognepræst i Ryslinge; vi kunde ikke andet end glæde os over, at Regeringen havde truffet det efter vor Overbevisning allerheldigste Valg, og synes i Aanden at skue den store Velsignelse, dette vil bringe; thi vi kan ikke opgive den Tanke, at De, kjære Ven, vil være den, der ved Guds naadige Bistand kan bringe noget godt ud af Forholdene dér og forebygge en utidig Udtrædelse af Folkekirken for mange Sjæle. Men vi er heller ikke blind for, hvilken vanskelig Stilling, De muligen i Begyndelsen vil faa . . .« Undertegnet »Deres inderligt hengivne og trofaste Ven.«

Den stærke religiøse Understrøm i Peder Jensens Breve fra dette Tidsrum udelukker dog ingenlunde hos P. J. den kritiske Sans ogsaa overfor dem, han iøvrigt sætter Pris paa i aandelige Spørgsmaal. Quistgaard, der vedblivende var Sognepræst i Haraldsted, havde faaet til Medhjælper Pastor Holme. »Vi ere meget glade for ham«, skriver P. J., »vi have god Kirkegang«, »han er meget flittig til at besøge og tale personlig med alle; derimod tror jeg vel nok, at han mangler nogen Erfaring m. H. t. det indre Menighedsliv og kan ikke saa let frigøre sig for de Theorier, hvormed han er udrustet fra Universitetet.«

Peder Jensen synes i disse Aar ofte svækket af Sygdom (Koldfeber, Brystsvaghed), der gentagende nævnes i hans Breve. Menighedslivet optager ham stærkt, Clausens Forhold til Birkedal i Ryslinge og Clausens Skoleplaner ligeledes.

Han deltager (vistnok i 1866 eller 67) i et stort Møde i Næstved, hvor der er samlet et Par Tusinde Mennesker til Drøftelse af Frimenighedsspørgsmaalet. I et Brev til Pastor Clausen (Genparten udateret) skriver P. J. om dette Møde:

»Der optraadte meget begavede Talere baade for og imod (Frimenighederne); men Udbyttet var kun lidet tilfredsstillende for Indbyderne af Mødet, saa at de undlod at lade foretage nogen Afstemning af Frygt for, at Majoriteten skulde stemme for at faa Frimenigheder indenfor Folkekirken. Dette hidrørte væsentligst fra, at d'Hrr. Præster greb Sagen galt an, thi naar man undtager Pastor Andersens første

Foredrag og Provst Bruuns ypperlige Tale, kom det til at skinne alt for meget igennem fra alle Talerne fra denne Side, at det var dem saa magtpaaliggende at blive i rolig Besiddelse af deres Embede og i Stilhed at røgte deres Gjærning uden at blive forstyrret af den Uro, som Frimenighederne vilde fremkalde, og da de maatte indrømme, at der fandtes mange daarlige og mindre begavede Præster, saa fremdrog de den fjerde Bøn og formanede Folket til at nøjes med det daglige Brød, som det godt kunde faa under den nuværende Ordning.«

»Jeg har hidtil næret stor Betænkelighed ved saadanne Frimenigheder indenfor Folkekirken, men da jeg mere og mere kommer til at indse, at vi næppe vil kunne undgaa at faa dem, saa trøster jeg mig med, at der muligen ogsaa kan komme noget godt ud deraf, navnlig at det vil blive en forøget Spore for Kirkebestyrelsen til at gribe ind og ordne de nuværende sørgelige Forhold ved at ansætte troende og nidkære Præster, der kunne holde Frimenighederne Stangen . . .« »Jeg har hørt omtale (dog ikke som noget bestemt), at den Indre Mission vilde optræde med Kraft imod Frimenighedssagen. Hvis dette er saa, da vil jeg kun sige, at jeg har altfor ringe Indsigt til at dømme herom, da jeg ikke selv tør røre mig for eller imod; men hvis Foreningen som Forening optræder imod Frimenighederne, tror jeg, det vil være meget farligt for Foreningen og dens fremtidige Virksomhed.« Han slutter med at bede Clausen udtale sin Mening om denne Sag. Denne findes dog ikke udtalt mellem de bevarede Breve. Valgmenighedsloven.

kom 15. Maj 1868. I Virkeligheden er de ovenfor fremhævede Ord et godt Udtryk for P. Jensens Frihedstrang ogsaa paa det aandelige Omraade.

Den 9. Februar 1868 var Døden Gæst i Haraldsted Præstegaard. Den gamle Pastor Quistgaard udaandede. Og Spørgsmaalet om, hvem der skulde være hans Efterfølger optog naturligvis den levende Menighedskreds stærkt. Paa Præstens Begravelsesdag samledes Menigheden i Skolen og valgte et tre Mands Udvalg, hvori blandt selvfølgelig Peder Jensen, til at henvende sig til Kirkebestyrelsen. Haraldsted-Allindemagle Pastorat var aandelig set splittet. Der var mange Baptister og to Frimenigheder, nemlig P. Pedersens og Grunnets; de virkede alle med Iver for at øge deres Tilhængeres Tal. Kirkelivet var ogsaa i Opgang; men alligevel fandtes der »mange døde og vantro Mennesker, som ikke har villet aabne deres Hjerter for Ordet.«*) Peder Jensen valgtes til Ordfører for det valgte Udvalg; dette søgte baade Provst, Biskop og Kultusminister (den Gang P. Chr. Kierkegaard), og det blev modtaget med Velvilje, ja, Biskoppen (Martensen) lovede endog, at der ikke først og fremmest skulde blive taget Hensyn til Ancienniteten. P. Jensen skriver i en udførlig Redegørelse til Clausen: »Jeg tænker ofte: Mon Clausen eller Beck vilde kunne forlade deres Stilling og tage til Haraldsted.« Og denne Tanke er han ikke ene om. Clausen berører ikke i sit Brev P. Jensens Antydning; han nævner forskellige

*) Udtalelser i et Brev fra P. J.

Præster, som han vil anbefale Udvalget at arbejde for at faa. Men det bliver ingen af dem. Den 27. Maj 1868 udnævntes den da 55-aarige Pastor H. P. Frandsen til Sognepræst i Haraldsted.

Pastor Frandsen fik efterhaanden en ikke ringe Betydning for Peder Jensens Aandsliv. F. var ganske vist Grundtvigianer, endda »en af de mest videstgaaende«, skriver P. J. i et Brev til Johs. Clausen. Men skønt P. J. stod helt og fuldt i Missionens Lejr, og skønt han var meget kritisk overfor den ny Præst. »Vi har et ikke lidet Tryk af, at vi ikke kan føle os rigtig tilfreds med Pastor Frandsen«, saa indrømmer han alligevel, at han »synes dog, at Præstens Forkyndelse af Ordet er god, men min Kone føler sig mindre vel opbygget deraf.« Clausen trøster sin Ven i et langt Brev.

Det, der vistnok har været Pastor Frandsen og de strængt alvorlige Mænd og Kvinder af den gamle Kreds imellem, er, at Præsten synes at have hørt til de »glade Grundtvigianere«, som Modstanderne kaldte dem. P. Jensen førte alvorlige Samtaler derom med sin Præst, og denne har værdsat denne kloge og kristeligt vakte Mands Udtalelser. »Hans Prædiken og Bibellæsning er mer end almindelig klare; han har mange, store kristelige Liverfaringer; jeg tror, at hans Forkyndelse vil blive frugtbringende« — skriver P. J. i et udateret Brev. Men uden Vanskeligheder gaar det ikke.

Man har dog Indtrykket af, at P. Jensen blev Pastor Frandsen en god Støtte i de 14 Aar, F. virkede i Haraldsted. Frandsen høstede en smuk Frugt af det Frø, som Missionens Venner

— først og fremmest Pastor Johannes Clausen
— havde saaet i disse Egne.

Den opbevarede Brevvexling synes afsluttet med August 1872. Det hænger sikkert sammen med den Udvikling, der nu tager sin Begyndelse. Den politiske Kamp fanger Sind og Tanker i stedse stærkere Grad. Folkelivets Ytringer kendetegnes mere ved de politiske Møder end ved de religiøse Vækkelsesmøder.

Peder Jensen var altid med i Livet dér, hvor det udfoldede sig kraftigst. De politiske Stilstands-Aar i 60'erne er til Ende. Kampen om den i disse Aar skabte Forfatning tager sin Begyndelse. Og Peder Jensen træder atter frem i første Række i den demokratiske Bondestand, et Enhedsmærke ikke alene for sin nærmeste Egn, men i givne Situationer for det hele Land.

Det er øjensynligt, at det først og fremmest er Politiken, der har skilt Peder Jensen og Johannes Clausen. »Han var« — skriver P. J. i sine efterladte Optegnelser — »medens han var her, Venstremand, men blev siden Militarist af reneste Vand.« Det er en Karaktertegning, som i al sin kraftige Korthed er nok saa karakteriserende for P. Jensen som for Clausen. Den er aabenbart affattet i en Tid, da P. J. stod forrest i Fylkingen til Kamp for den Sag, som han ansaa for den eneste rette. Han kunde ikke forstaa, at hans gamle Ven var kommet saa langt til den anden Side. Fra P. Jensens Slægt vides det forøvrigt, at den gamle Bonde aldrig glemte sin unge Præsteven.

Hvad der ogsaa bidrog til, at Vejene skiltes, var, at P. Jensens religiøse Opfattelse, som man forstaa af det foregaaende, stedse mere nær-

mede sig den Grundtvigske. — Han skriver selv herom — og det refererer sikkert til Tiden, efter at Brevvexlingen med Clausen ophørte —: »Jeg kom snart efter til at gøre Bekendtskab med Grundtvig og en Del af hans Skrifter og med en Del af de saakaldte Grundtvigske Præster, særlig Birkedal, Viborg, Brandt, Boisen paa Møn m. fl., og særlig vakte min Opmærksomhed af Kampen mellem Birkedal og nogle københavnske Præster om Trosbenedelsen, hvor jeg fandt Birkedals Standpunkt rigtigt. Forøvrigt har jeg aldrig saadan kunnet slutte mig til Personerne, kun saa længe de har virket og arbejdet for den Sag, som jeg fandt rigtig; men naar de har afvejet derfra, har jeg hverken i religiøs eller politisk Henseende kunnet følge dem.«

I det kirkelige Liv i sin Kommune deltog han stadig med Iver og Interesse. Et Vidnesbyrd om hans religiøse Interesse er det ogsaa, at en kirkelig Læseforening, som han midt i 50'erne fik stiftet i Haraldsted, virkede med ham som ledende Kraft lige til hans Død.

Et Kors.

I Slutningen af 60'erne hændte der P. Jensen den Begivenhed, at man tilbød ham Dannebrogskorset. P. Jensens politiske Syn og Stilling til Kongemagten forbød ham ingenlunde at modtage Sølvkorset. Tilbudet blev ham givet gennem Politimesteren i Ringsted i 1869, men P. J. nægtede at modtage det den Gang. P. Jensen har ved en senere Lejlighed anført de

Grunde, der bevægede ham til at indtage en afvisende Holdning.

»Jeg var en Gang til Stede ved et kirkeligt Møde i København, hvor Pastor Blædel prædikede i Garnisonskirken. Han stod paa Prædikestolen med alle sine Ordener paa Brystet og prædikede om Ydmyghed og om, at man ikke maatte tage Ære af Mennesker og vogte sig for ikke derved at tage Skade paa sin Sjæl. Det vakte min Forargelse, at en Præst stod paa Prædikestolen med alle sine Ordener.«

Da P. Jensen anden Gang — nemlig i 1872 — fik Sølvkorset tilbudt, gav han paa Borgmesterens direkte Forespørgsel de ovenfor anførte Grunde, men tilføjede, at han dog — for ikke at vække Skandale — vilde modtage Sølvkorset; men han vilde kun bære det ved enkelte særegne Lejligheder, og Borgmesteren, der paa Amtmandens Vegne havde overrakt Korset, bemærkede hertil, at det ikke var nødvendigt at bære Korset ved alle Lejligheder.

Saavidt vides bar P. Jensen det kun én Gang senere i sit Liv — den Dag han som Herthadals-Deputationens Ordfører var i Audiens hos Christian den Niende.

Fra Halvfjerdserne.

I sin Bog om »Forfatningskampens Mænd« skriver Erik Henrichsen, at der »i de første Aar af 70'erne gik en gærende radikal Stemning gennem store Dele af Befolkningen«, ja, med et Citat af L. Dinesen antyder Forfatteren endog en republikansk Understrøm i denne Bevægelse.

De første Aar af 70'erne var overordentlig bevægede, Forløbere for den store Stormtid i 80'erne. For Peder Jensen blev det en Tid med en stærkere og stedse mere bevidst Udformning af hans demokratiske Sindelag. Vi ser ham i disse Aar indtage den Førerplads blandt V æ l g e r n e, der er særtegnende for hans offentlige Færd op igennem 80'erne.

Blandt V æ l g e r n e skal man søge Peder Jensen, og dér ønskede han at b l i v e.

Men før han fik Lejlighed til paany at give dette udtrykkeligt til Kende, var han virksom for et Foretagende, der fik stor Betydning for den kommende Tids Udvikling i Midtsjælland. Han var den førende Mand ved Oprettelsen af Midtsjællands første Venstreblad. Ringstedegnen havde først fra Nytaar 1853 haft sit eget Blad.*) Det var oprindeligt nationalliberalt af en vis maadeholden, om end lidet selvstændig Støbning. Det havde, trods de tidligere skildrede Sammenstød mellem By og Omegn i 50'erne nogenlunde bevaret sin Udbredelse. Den Omstændighed, at Bondevennerne uden Støtte af noget stedligt Blad gennemgaaende med stor Lethed havde holdt Stillingen, har formentlig ogsaa bidraget til, at man har ladet Tiden gaa uden at forsøge et selvstændigt Organ rejst. Naa, der skulde jo ogsaa Penge til!

Men 70'erne krævede af Demokratiet Handling og Ofre paa dette Omraade, hvis den Kamp, som Forfatningen af 1866 bar Spiren i sig til, skulde kunne føres med Fynd og Klem. I Ti-

*) Sjællandsposten, stiftet af Bogtrykker Chr. Schou 1853.

aaet 1866—76 oprettes rundt om i Danmark op imod en Snes Blade,*); alle med Tilslutning til de frisindede Idéer. I Vinteren 1870-71 holdtes i Ringsted et Møde med I. A. H a n s e n som Taler, og her blev Tanken om at stifte et folkeligt Dagblad for Midtsjælland rejst. Fra første Færd kom Peder Jensen i Spidsen for det forberedende Arbejde, og paa Anbefaling af Folketingsmand C. Alberti indledes der Forhandling med Folketingsmand, cand. theol. P e t e r C h r i s t i a n Z a h l e, der, efter at de fornødne Garantier var tilvejebragt, paatog sig Oprettelsen og Udgivelsen af »Folketidenden for Midt-Sjælland«, som det nye Blads Navn blev. Til sin sidste Stund bevarede Peder Jensen en usvækket Kærlighed til og Trofasthed overfor dette Bladforetagende. Vistnok ved et af de afsluttende Møder før Bladets Oprettelse holdt han en Tale, i hvilken han paa sin vanlige klare Maade fastslog de Synspunkter, der skulde være de raadende i Bladet.

»Det er -- siger han — Aanden i et Folk, der skal føre det fremad. Kun hvor Folkets ægte Frihedsaand faar Indgang hos flere og flere, er der Haab om Liv og Fremgang, thi hvor Egenkærlighedens og Madstræbets Aander raader,

*) I dette Tiaar oprettedes følgende Blade: 1866 Aarhus Amtstidende, Bornholms Tidende, Horsens Folkeblad, Næstved Tidende; 1867: Helsingør Dagblad; 1868: Holbækposten, Nakskov Tidende; 1869: Herning Folkeblad; 1871: Kolding Folkeblad, Ringsted Folketidende; 1872: Fyns Tidende; 1873: Lolland-Falsters Folketidende, Vendsyssel Tidende, Roskilde Tidende; 1874: Frederiksborg Amtsavis, Randers Dagblad; 1876: Skanderborg Amtsavis, Østsjællands Folkeblad.

dér er kun Udsigt til Død og Undergang. Det er derfor godt, at saa mange har sluttet sig sammen for med Opofrelse at faa et folkeligt Blad i Gang.«

»Der er« — siger han videre i samme Tale — »mange, som desværre ikke kan eller vil se, hvad der hidtil er vundet. De siger blot: Se, Skatter og Afgifter stiger jo bestandig! Men de tænker ikke paa, at dette jo alene er en Følge af hele Evropas Samfundsforhold. Betragt Prøjsens og Tysklands Forhold, hvor al Frihed er undertvunget; dér er Skatter og Afgifter mindst tre Gange saa store som her. Men her har vi dog en væsentlig Indflydelse paa, hvorledes Staten skal styres, og denne Indflydelse vil voxe, efterhaanden som den ægte Frihedsaand og Samfundsaaand vinder Indgang hos flere og flere.«

Og i en anden Tale skildrer han den frisdede Avis som et Blad, i hvilket man ikke alene skal kunne finde alle Egnens Kundgørelser, men tillige finde Friheden og Folkets Rettigheder forsvaret, et Blad, som med Besindighed skulde oplyse og vejlede Folket i sund og god Retning. Bladet blev stiftet og er nu med sine Særudgaver et af Sjællands mest udbredte.

Det følgende Aar (1872) var det store Valg-aar, hvor det mægtige demokratiske Gennembrud fandt Sted. Ogsaa her ser vi Peder Jensen i første Række paa sin Egn. Og hans Stilling ved dette Valg er særtegnende for hans faste Ønske om at blive blandt Vælgernes. Major M ü l l e n, der havde repræsenteret Kredsen i 19 Aar, havde ved dette Valg ønsket at trække sig tilbage. Peder Jensen var førende

Mand i det Udvalg, der skulde finde hans Afløser, og paa et Møde i Ringsted den 7. Juli 1872 fremsatte han nogle Udtalelser, der er saa betegnende for hans Opfattelse af Politik og Samfundsforhold, at vi finder Anledning til her at gengive dem efter det fra den Tid foreliggende Referat. Han udtalte, at han »billigede den Tanke, at Kredsen sendte en Mand af sin Midte; men dreves denne Tanke for vidt, maatte man tilsidst give Afkald paa at faa valgt de Meningsiæller, som boede f. Ex. i København; det er ikke nok, at Rigsdagen tæller flinke Gaardmænd, Husmænd eller Skolelærere.« Selv anbefalede Peder Jensen ved denne Lejlighed at overveje Opstillingen af den 32-aarige Baron Z y t p h e n A d e l e r, S. af Lensbaron G. F. O. Z.-A., der havde deltaget i Bondevennebevægelsen og været Medstifter og Formand for den i 1865 oprettede Sammenslutning mellem »de store og smaa Bønder« (Oktoberforeningen). Det kunde, udtalte P. J. blandt andet, være godt at vælge en ung velstaaende Mand, Arving til et Lensgods, naar han vilde bryde med sine Standsfæller.

Det blev dog ikke til noget med den unge Baron som Kandidat i Ringstedkredsen. Den første, der rejste Indvending derimod, var Ringsted Købstads Borgmester, B u c h w a l d, der mente, at skulde By og Land enes om en Mand, maatte Manden være P. J e n s e n fra Estrup. Udtalelsen hilstes med Hørraab.

P. Jensens Svar paa denne Opfordring er særdeles karakteristisk baade for hans Beskedenhed og for hans Selvbevidsthed. Han udtalte, at han hverken vilde eller kunde

eller turde indlade sig paa Lovgivning. Den er ofte mangelfuld nok, hvad Folk i Kommunerne daglig maa føle. I 30 Aar havde han virket i det Kommunale. Derved vilde han blive. Og saa tilføjer han: Havde jeg attraaet det Politiske, var der jo stillet mig Opfordringer nok, og jeg skulde da selv have tilbudt mig.

Den Tale behøvede ingen Fortolkning. Valgforberedelserne endte med, at Red. P. Chr. Zahle den 20de Juli 1872 kaaredes til det forenede Venstres Kandidat i Ringstedkredsen, og paa Valgdagen, den 20de September, var P. Jensen hans anbefalende Stiller. Der stillede sig ved dette Valg fem Kandidater i Ringsted, deriblandt ogsaa »Folk fra Egnen«, men to af Kandidaterne trak sig tilbage paa selve Valgdagen, og de to, der blev, opnaaede kun henholdsvis 64 og 19 St., medens P. Chr. Zahle fik 835 Stemmer.

Det var hin Valgdag, der for første Gang gav det forenede Venstre Flertal i det danske Folketing.

Peder Jensen var alle Dage en Mand, der kunde sige Farvel til de Stillinger, han havde faaet. Han klæbede ikke. Fra 1848 havde han været Medlem af Sorø Amtsraad, og uden at det er muligt at følge hans Virksomhed her i Enkeltheder, véd vi, at han bidrog meget til at styrke Bonderepræsentanternes Selvfølelse og deres Evne til at hævde sig overfor »Godsejersiden«. De første 6 Aar var han Suppleant i Amtsraadet og blev tilkaldt under andre Medlemmers Forfald; de sidste 18 Aar var han valgt

Medlem. Hans Virksomhed faldt under to Amtmænd, Hoppe og Vedel. Og han har m. H. t. sin Amdsraadsvirksomhed efterladt sig en Del Optegnelser. Hoppe var en behagelig, frisindet og upartisk Mand, der dog i nogen Maade savnede Evnen til at lede en Forhandling; Amdsraadsmøderne trak derfor ofte ud til baade Kl. 10 og 11 om Aftenen. Om Hoppes Efterfølger paa Amtmandsstolen, Kammerherre Vedel, der tiltraadte kort før Peder Jensens Udtræden af Amdsraadet, udtaler Peder Jensen, at han var en langt større Dygtighed end den foregaaende, men han hældede maaske noget mere over til Højre; der opstod i 70'erne en Strid i Amdsraadet mellem Amtmanden og H. Hansen, Menstrup*), som udartede mere og mere. De havde vistnok nogen Skyld paa begge Sider, skriver P. J.; men det blev for mig ogsaa et Motiv til at nægte at modtage Genvalg til Amdsraadet. P. J. udtaler sig forøvrigt meget anerkendende om den mangeaarige Amtmand over Sorø Amt, men lægger dog heller ikke Skjul paa, at han ved given Lejlighed (et Vejudvalgsmøde i 1872, hvor Amtmanden, H. Hansen og P. Jensen var til Stede) havde et meget skarpt Sammenstød med ham. Ved denne Lejlighed sagde P. J. paa sin fyndige Maade Amtmanden en Besked, der ikke var til at tage Fejl af. Og siden havde de to hver paa sin Vis ejendommelige og vel iøvrigt i alle Henseender saa forskellige Mænd fundet den Form, hvorunder de kunde arbejde sammen. Og Samarbejdet blev langt; thi P. Jensen vedblev, og-

*) Folketingsmand for Fuglebjergkredsen fra 1861—98.

saa efter at han var udtraadt af Amdtsraadet, at være Medlem af Amtsskoleledktionen, en Stilling, han beklædte fra 1856 til sin Død, altsaa i 39 Aar. Over et lignende Tidsrum strakte hans Virksomhed som Landvæsenkommissær sig, idet han beklædte denne Stilling fra 1857 til sin Død.

Det vilde gøre denne Skildring vidtløftigere end forsvarligt, hvis vi skulde fordybe os i en kommunal Virksomhed som P. Jensens. Nævnes skal det kun i denne Forbindelse, at han saa sent som i 1877 — som 62-aarig — atter valgtes til Formand for Haraldsted-Allindemagle Sogneraad og beklædte denne Stilling til 1880. Af andre offentlige Virksomheder, som han i Tiden beklædte, kan anføres, at han var Medlem af Vurderingskommissionen for Sydbanen (for de 5 Sogne i Sorø Amt, som Banen berører), og at han i 1870 var ministerielt beskikket Medlem af Skattekommissionen for Sorø Amts østlige Halvdel.

P. Jensen var i alle disse Anliggender en lykkelig Mand. Han omfattede de Hverv, der betroedes ham, med en levende Interesse. Han jagedes ikke fremad af en umættelig Ærgerrighedsfølelse, der stadig »vilde mer«; men han gik op i de stillede Opgaver. Og han forstod at sige Nej (hvad hans gentagende Afslag paa Tilbud om sikre Folketingsmandater bærer Vidnesbyrd om). Han var en højt agtet Mand, hvis Dygtighed anerkendtes af hans Standsfæller saavel som af dem, han arbejdede sammen med. I en Tale, han en Gang holdt, udtalte han, at han havde søgt at virke, hvad han kunde, og hans Virksomhed havde, om end

gennem Modstand, stadig fundet den Imødekommen, han trængte til. P. Jensen har sikkert her truffet Sømmet paa Hovedet: Uden en vis Medgang bliver det offentlige Liv uudholdeligt, selv for den Stærkeste.

Disse Ord faldt ved en af de Lejligheder, hvor den Egn, der fulgte P. Jensens Virke paa nærmeste Hold, hædrede ham paa den smukkeste Maade. Det var en Fest, som afholdtes for ham (4. Jan. 1875) netop i Anledning af hans Udtræden af Amdtsraadet. Det var — hedder det i Indledningen til Referatet — en af de Fester, hvor det især var Alvorsord, der faldt; Talerne var mange, men stedse alvorlige, og Stemningen var saaledes under hele Festmaaltidet, at Festen vistnok længe vil mindes som en af de mest indholdsrige i Sorø Amt. P. Jensens Tale ved denne Fest var et Udsyn over den Livsvej, han til Dato havde vandret; og da han om sin Ungdom og første Manddom havde fortalt et og andet af det, som er samlet i denne Skildring af ham, fortsatte han med en Appel til de Yngre, der nu skulde afløse de Ældre i Gerningen til Gavn og Held for Folket og Fædrelandet: —

»Mine Venner! Dertil fordres Kamp og Opofrelse. Men hele Livet er en Kamp, og var somt maa vi vandre, om vi skal Maale t n a a. Dette gælder fremfor alt i det Aandelige, det evige Livs Maal, Sjælens Frelse. Men det gælder ogsaa i det Borgerlige. Enhver god Sag, der skal fremmes, koster gerne Kamp, og vil vi ikke optage den, da kommer vi til at ligge under. Men den første Hovedbetingelse for, at vi kan være med i Kampen, er, at det er os

Sandheden om at gøre. Lad os bruge Sandhed, Aabenhed og Ærlighed i hele vor Kamp, da skal nok det Gode med Tiden sejre. Man bør stræbe alvorligt efter at komme til Klarhed og Overbevisning om Sandheden i og Gavnligheden af enhver Sag, førend man tager Del deri; thi først da kan man med Overbevisningens Kraft arbejde for den. Han sluttede sin Tale med at indskærpe Besindighed og Forsonlighed overfor Modstanderne, der ofte ud fra et andet Syn arbejder mod det samme Maal. Og han sluttede med et Leve for den ægte, sande demokratiske Udvikling.«

Mange andre sande og djærve Ord talte den gamle Bondedemokrat den Aften, mens den ene efter den anden af hans Standsfæller hyldede ham, saaledes bl. a. den gamle Bonde med Sølvknapperne i Koften. Mogens Hansen fra Tolstrup, der takkede P. J., fordi han ved dennes Hjælp var bleven fri for Hoveriet. Af P. Jensens Sognefælle, Claus Schnack, der fastslog, at P. J. havde gjort Sorø Amtsråd tij et af de mest demokratiske i Landet. Og endelig kaldte gamle Alberti en fjern historisk Fortid frem, idet han udtalte: Peder Jensen staar som en af de Bønder, der i Middelalderen stod frem paa Ringsted Ting og talte mod de mægtige Høvdinger.

Nytaarsfesten 1875 var som en Afskeds- og Takkefest for Peder Jensen, der selv havde brugt Ytringen, at »Yngre skulde til«, og dog ligger den Virksomhed, der skulde gøre Peder Jensen til en hel Tids historiske Repræsentant endnu langt fremme paa hans Livsvej.

Vi véd, at der lige fra Bondevennernes første Tid har gaaet mange og stærke Baand mellem J. A. Hansen og de midtsjællandske Bønder. Fra Ringsted udgik Tanken om at skænke J. A. Hansen en Hædersgave; den blev vedtaget paa et af P. Jensen ledet Møde den 27. September 1873. Mødet var saa talrigt besøgt, at det maatte holdes under aaben Himmel.

J. A. Hansens politiske Liv endte jo som en Tragedie. Den 7. Jan. 1876 havde Demokratiet fejret hans 75-aarige Fødselsdag ved en Fest paa Skydebanen i København. Her hylkede Venstres mest fremtrædende Mænd den store Folkefører. Her var det J. A. Hansen i sin Tale udbrod: »Her har ikke været Ro, men stormende Tider; i slige Tider er det ikke let at træffe det rette.«

Man kunde fristes til at tro, at der laa en sviende Selvanklage gemt bag disse Ord. Her stod ogsaa P. Jensen som de sjællandske Bønders Tolk: »Han har« — udtalte P. J. om Hædersgæsten — »udfoldet en saa storslaaet og fortjenstfuld Livsgerning, at den maa søge sin Lige. Han har kæmpet med et bestemt Maal for Øje: at fremme Folkelighedens og Frihedens Sag, og det er et skønt Maal at sætte sig — at enhver Mand kan komme til sin Ret, saa Folket kan komme til at leve lykkeligt i Landet — og holde fast ved dette Maal, saalænge Vorherre giver Kraft til at arbejde. J. A. Hansen har holdt fast derved og ikke ladet sig rokke af Smiger eller Gunst, hvorover der er saa mange, der falder; han har ved sine store Evner og sin maadeholdne og bestemte Optræden i Ord og Gerning vunden en saadan Aner-

kendelse og fra Folkets Side en saadan Taknemlighedsfølelse, som kun bliver faa til Del. Vi haaber, at han i mange Aar maa fortsætte sin Gerning. Thi vi føler til Fulde, hvor uundværlig han er i denne mørke Reaktionens Tid.«

Godt og vel et Aar efter var J. A. Hansen en moralsk fældet og legemlig dødssyg Mand. Det oplystes, at han gennem en Snes Aar havde besveget den Brandkasse. han var Formand for (Holbæk m. fl. Amters Brandforiksring), for ca. 200,000 Kr.

Hvor haardt en Mand med P. Jensens ærekære Retliniethed og Redelighed maa have følt sig ramt, har han ikke i sine Optegnelser efterladt noget Udtryk for. I hans nærmeste Slægt ramte Ulykken med særlig stor Vægt, idet en Broder, Niels Jensen i Brændholdt, der var personlig Kautionist for J. A. Hansen, mistede sin Formue.

Der findes mellem Peder Jensens Optegnelser fra denne Tid en Opskrift til en Tale, som han havde tænkt at holde ved J. A. Hansen-Festen paa Skydebanen, men som ikke blev holdt. Det er en Tale for »e t s t æ r k t o g e n i g t V e n s t r e«. Han udtaler sig for kraftig Optræden fra Folkets Side i den forestaaende Kamp for dets grundlovmæssige Ret. »Det vilde derfor være ønskeligt, om man inden det først indtrædende Valg afholdt et politisk Møde med nogle Mænd fra hver Valgkreds i hele Landet.« Dette skulde bidrage til at faa fremdraget dygtige og paalidelige Mænd, der kunde opstilles til Valg. Paa et saadant Møde vilde der blive Anledning til at forhandle om flere vigtige Spørgsmaal, »navnlig hvad der

kunde styrke Sammenholdet i Venstre paa Rigsdagen; thi derpaa beror det, om Folkets Sag skal sejre, splittes Venstre, da lider Folkets Sag Skade i længere Tid.«

Denne »Tale« er utvivlsomt født i Peder Jensens Tanker under Indtrykket af de stadige Rivninger i Venstre i de forudgaaende Aar. Hvorfor den ikke blev holdt, ja, derom tier Optegnelserne. Uden Føling med ledende Mænd paa Rigsdagen har P. J. næppe været, hverken da han skrev Talen — eller da han undlod at holde den.

Men det er under alle Omstændigheder interessant at vide af den at sige. For ganske vist blev Tanken stillet i Bero. Venstre vandt den 25. April 1876 den største Sejr, det nogensinde har vundet. Men den 31. Marts 1877 skete der ved Estrups Førelse noget, der kastede Landet ud i — det første Provisorium. Da Estrup ikke kunde møde i Folketinget til den berammede Mødetid (han skulde i Statsraad), og da Venstre deri saa et Rænkespil, lavede Partiet det Modtræk, at man forlangte Forhandlingen om Fællesudvalgets Indstilling »afsluttet«, inden den var begyndt, afskar med andre Ord Estrup fra at tale. I Stedet for Vedtagelse af en Forlængelse af den midlertidige Finanslov (som Estrup havde med fra Statsraadet), blev Rigsdagen hjemsendt og en provisorisk Finanslov udstedt.*)

Samme Dag dette hændte i det danske Folketing, var en Kreds af Mænd samlede i Ringsted — med Peder Jensen, Estrup, i

*) Se Fremstillingen i Erik Henrichsen: »Forfatningskampens Mænd«, I., Side 39—40.

Spidsen. Man ventede spændt paa Begivenhedernes Udvikling, og saa snart Telegrammet om, hvad der var sket, forelaa, holdt disse Mænd et forberedende Møde for at søge den Tanke virkeliggjort, som P. Jensen ikke fik givet Udtryk ved Festen for J. A. Hansen. Nogle Dage efter afholdtes ligeledes i Ringsted et hurtigt indvarslet privat Møde, i hvilket deltog ca. 300 Mennesker, deriblandt Repræsentanter fra Køge-, Lejre-, Holbæk-, Sorø-, Slagelse-, Fuglebjerg-, Næstved-, Faxe- og Mønskredsen. Da der ikke blev meddelt noget officielt om dette Møde før senere, afstedkom det talrige Rygter og Gisninger i Højrebladene. Snart rygtedes det dog, at det var Meningen at samle Venstremænd fra hele Landet til et Møde i det centralt liggende Middelfart.

Medens disse Forberedelser stod paa indenfor Demokratiet, var Stemningen høj ude i Landet. Kongens Fødselsdag (8. April) nyttedes af Højre til partipolitiske Tilkendegivelser. Ved Fødselsdagsfesten i Ringsted affattedes foruden et Telegram til Kongen en Adresse til Estrup, i hvilken der »ydedes den høje Regering den varmeste Tak og Anerkendelse for den Kraft, hvormed den har modsat sig Folketingsflertallets uhjemlede Ret til at bestemme Regeringens Sammensætning.« Og Estrup svarede med Forsikringen om, at »vi ikke skulle svigte i Kampen for Kongens Ret og for Folkets grundlovmæssige Frihed.«

Højrebladene havde været stærkt optagne af, hvad der skulde ske i Middelfart, hvor det

var planlagt, at det store Fællesmøde for Venstre fra hele Landet skulde afholdes den 21. April 1877. Side om Side med disse Betragtninger løb de mere eller mindre tilslørede Angreb paa J. A. Hansen, der i de samme Dage, som Middelfartmødet afholdtes, udsendte gennem Pressen en udførlig Redegørelse »Til mine Meningsfæller«.

Mødet i Middelfart samlede 300 Repræsentanter fra 97 Folketingskredse. Et egentligt Referat foreligger ikke fra dette Møde, men en af Deltagerne skildrer det som »et rigtigt Vennemøde, hvis rolige, men bestemte og kraftige Stemning var særdeles løftende og styrkende for enhver af de Tilstedeværende.« Det af Indbyderne selv om Mødets Forløb udsendte Telegram lød:

»Det private Møde, som der den 21. April var indbudt til i Middelfart, havde samlet et betydeligt Antal Vælgere fra saa godt som alle Valgekredse her i Landet. Efter en særdeles rolig, alvorlig Forhandling besluttedes Oprettelsen af en Grundlovsværneforening af 1877, som kan omfatte hele Landet. Mødet, der holdtes i en med Dannebrogflag pyntet stor Sal, varede fra Kl. 4 til henad 10. Efter Mødet holdtes Fællesmaaltid.«

Om dette Møde, der jo har en ikke ringe historisk-politisk Betydning, men hvis Enkeltheder altsaa skjuler sig for Offentlighedens Blikke, foreligger der kun ét, om man saa maa sige, »officielt Dokument« — nemlig Opskriften til den Tale, som Peder Jensen holdt som Mødets Indleder. Talen lød:

— »Paa Indbydernes Vegne vil jeg tillade

mig at aabne dette Møde og byde alle dem velkommen, som deler Mening og Samstemning med Folketingsflertallets Optræden.

Dette Møde er et privat Møde, hvor kun Meningsfæller er indbudt. Og skulde der være kommet nogen til Stede, som ikke deler Mening med os, vil vi i al Høflighed anmode dem om at fjerne sig strax. Med de Folk, som hører til det Parti, der — man kan vel sige — med en næsten vanvittig Jubel tildænger Ministeriet med Ros, fordi det har udstedt en provisorisk Finanslov og dermed handlet i Strid med hele vor konstitutionelle Praxis og gjort Brud paa den af alle Partier igennem hele vor konstitutionelle Udvikling hævdede Forstaaelse — med saadanne Folk kan forfatningstro Folk ikke længere mødes eller forhandle.

Ministeriets Motivering til Hs. Majestæt Kongen gør et sørgeligt Indtryk; den er saa ensidig og bygget paa saa uholdbare Paastande og forvanskede Fremstillinger af Forholdene, at den mest ligner et slet skrevet Prokuratorindlæg for at faa Hs. Majestæt til at underskrive dette Produkt.

Men vi vil haabe, at naar Hs. Maj. Kongen faar en sand og klar Fremstilling af, hvad Striden drejer sig om — at det er Folkets grundlovshjemlede Rettigheder, Ministeriet og dets Tilhængere vil til Livs --, at han da i sin Visdom vil vide at imødekomme sit Folk.

Thi den store og overvejende Del af det danske Folk er besindigt konservativt og loyalt kongeligsindet og føler sig kun lykkeligt under et sandt konstitutionelt Kongedømme, som styres efter Grundlovens Ord og Aand, og maa

nedlægge en bestemt Protest mod, at en lille og begunstiget Del af Folket ved sin Egennytte og Magtstilling vil tilegne sig Frugterne af vort kære Fædrelands Velsignelser og derved tilvejebringe en Kløft mellem Kongen og Folket, der let kan faa skæbnesvangre Følger for vort under saa uheldige Styrelser saa medtagne Fædrelands Fremtid.

Thi ligesom Folket fordrer sine grundlovs-hjemlede Rettigheder ubeskaaret og udført i den Aand, hvori de er givne, og som vi staar vore Efterkommere til Ansvar for, at vi hævder, saaledes vil man ogsaa yde Hs. Maj. Kongen alle hans ved Grundloven givne Rettigheder i fuldeste Maal.

Kongen er i Kraft af Grundloven ved Folkets Stemme valgt til Danmarks Konge, og Kongen og Grundloven er saa nøje sammenknyttede, at de staar og falder med hinanden. Og derfor, mine Herrer, Kong Christian den Niende og Grundloven leve!«

Denne Tale er et paa sin Vis interessant Aktstykke fra en bevæget Tid: en jævn Mands Tanker om de Farer, der truer hele vort Folkeliv, og en jævn Mands Tro til, at Kongen, naar han faar ret Besked, i sin Visdom vil vende alt til det Gode. Er det ikke i mangt og meget det samme Grundsyn, som vi mødte i den af Peder Jensen konciperede Henvendelse til Christian den Ottende fra Skjoldenæsholm Bønder 30 Aar tilbage i Tiden?

Der findes fra dette Møde en Skildring af Peder Jensen, skrevet af en Jyde i »Aalborg Stiftstidende«. Det hedder i denne Skildring:

»Først af alle lagde man Mærke til For-

handlingslederen, Peder Jensen fra Estrup pr. Ringsted. Det var en gammel, graahaaret Mand med et Par livlige mørke Øjne, som paa én Gang udtalte venlig Godmodighed og alvorlig Bestemthed. Den Maade, hvorpaa han forstod at lede Forhandlingerne, henlede strax Opmærksomheden paa ham; men den Maade, hvorpaa han med Alvor og Harme i korte og klare Udtryk aabnede Mødet . . . vilde have faaet adskillige af vore saakaldte »Grundlovsvenner« til at slaa Øjnene ned, og navnlig talte vi Jyder om, at vi gad se Mænd som Dinesen og N. Andersen stillet overfor denne deres Standsfælle, modtagende hans Tak for den Maade, hvorpaa de kæmper for det Folk, der har fostret dem.«

Denne Skildring viser os tilfulde, hvorledes den stoute midtsjællandske Bonde virkede paa Fremmede, og det giver tillige i nogen Maade Forklaringen paa den ledende Stilling, han indtog indenfor sin nærmere Kreds.

Dette Møde, hvor den første landsomspændende Venstreorganisation stiftedes, aabnedes med et Kongeleve; at der gik en national Understrøm gennem Mødet, fremgaar foruden af dette ogsaa deraf, at der sendtes et Telegram til de danske Sønderjyders Talsmand, Hans Krüger. Endvidere sendtes et Telegram til Folketingets Formand, Krabbe.

Af den efter Mødet stedfundne Fællesspisning findes et kort Referat, i hvilket man lægger Mærke til en af Landstingsm. M. Strandskov fra Møen holdt Tale for Kvinden: »Der- som hun ikke vil staa styrkende og opmuntrende ved Mandens Side, mangler vi en af de

væsentligste Støtter for et sundt og godt Fremskridt.«

Trods Middelfartmødets samlende Bestræbelser nærmede Splittelsen i Venstre sig. Alle-rede i Efteraarsmaanederne var Spaltningsteg-nene synlige. Den 8. Marts 1878 traadte Berg ud af det forenede Venstre med 27 Mand og dannede »Folketingets Venstre«. Før Stem-ningen i Sjælland var det af særlig Betydning, at Mænd som C. Alberti, Tauber og P. Chr. Zahle fulgte Berg.

Herthadalen og Hillersød.

»Som om Foraaret, naar Kilderne bryder op og rislende strømmer gennem Skov og Mørk, strømmede og brusede det gennem Folket i disse Aar som et politisk Tøbrud.« Saaledes karakteriserer Erik Henrichsen de første 80'er.

1883 — de store Møders Aar — indleder Opmarschen til Valget den 25. Juni 1884. Som for 6 Aar siden ved Middelfartmødet sér vi atter her den nu 68-aarige Peder Jensen som Forgrundsskikkelsen. For Sjællands Vedkom-mende midtsamler Venstres Politik sig og giver sig sit kraftigste Udslag i det store Møde i Her-thadalen den 20. Maj 1883.

De første Forberedelser til dette Møde bli-ver truffet ved en Sammenkomst i Ringsted i Vinterens Hjerter — uden at man dog paa det Tidspunkt havde nogen klar Forestilling om, under hvilke Former Sagen skulde gribes an. »Den 26. Januar var vi« — fortæller Peder Jen-sen — »nogle Mænd samlet i Ringsted fra om-

liggende Valgkredse for at samtale om den sørgelige politiske Tilstand, som finder Sted under den estrupske, ensidige, reaktionære Styrelse.«

Paa dette lille Møde enedes man om, at Peder Jensen, Claus Schnack, P. Rasmussen, Krøjerup, og Redaktør R. P. Jensen, Ringsted, skulde samle Mænd fra en videre Kreds til et Møde, som afholdtes i Sorø d. 14. Februar. Her organiseredes en Sammenkomst paa et bredere Grundlag, idet der til et Møde i København indbødes 2—3 Mænd fra hver Valgkreds paa Sjælland. Dette Møde afholdtes den 26. Februar paa Københavns Højskole (F. Falkenstjerne). Her var der mødt Mænd fra de fleste sjællandske Valgkredse. Der fandt en livlig Forhandling Sted, og der var overvejende Stemning for, at man skulde henvende sig til Kongen som den, der vilde være i Stand til at raade Bod paa den sørgelige politiske Tilstand ved at fjerne det Estrupske Ministerium.

Til et Møde den følgende Dag havde man indbudt nogle Folketingsmænd af »Folketingets Venstre«. De ønskede dog, at man imødesaa, hvorledes Forholdene udviklede sig og afventede Rigsdagens Slutning. Den 7. Maj holdtes saa et Møde i Roskilde, hvori deltog Repræsentanter fra de sjællandske Valgkredse, 7 Medlemmer af Folketingets Venstre samt Grundlovsværneforeningens Bestyrelse. Her vedtoges følgende Indbydelse til Mødet:

Politisk Møde.

Søndag den 20. Maj Eftermiddag Kl. 2 afholdes et politisk Møde i

Herthadalen ved Lejre.

Til dette Møde indbydes herved alle grundlovssindede Medborgere. Særlig ere indbudte som Delegerede for Folketingets Flertal d'Hrr. **Berg, Bojsen, Busk, Claussen, Holstein-Ledreborg, Høgsbro og Hørup.**

<i>P. Jensen,</i> Estrup.	<i>Jens Andersen,</i> Neble.	<i>Karsten Christensen,</i> Hegnede.
<i>Falkenstjerne,</i> Frederiksberg.	<i>H. Frederiksen,</i> Slimminge.	<i>Niels Frederiksen,</i> Vandløse.
<i>Hansen,</i> Tybjerg.	<i>H. Hansen,</i> Bakkebølle.	<i>N. Hansen,</i> Viby.
<i>P. Hansen,</i> Aaside.	<i>Jensen,</i> Kamstrup.	<i>Hans Jensen,</i> Langerød.
<i>Hans Jensen,</i> Bjælkerup.	<i>Lars Jensen,</i> Arløse.	<i>N. Jensen,</i> Brendholdt.
<i>P. Jensen,</i> Langstrup.	<i>Lars Johansen,</i> Karsholte.	<i>Kirkegaard,</i> Lejre.
<i>Jens Larsen,</i> Jersie.	<i>P. Larsen,</i> Marke.	<i>Jørgen Madsen,</i> Klippinge.
<i>J. Clemmen Nielsen,</i> Tømmerup.	<i>Jens Nielsen,</i> Tolstrup.	<i>Jørgen Nielsen,</i> Pollerup.
<i>Lars Nielsen,</i> Vexø.	<i>Rasmus Nielsen,</i> Asnæs.	<i>Hans Pedersen,</i> Engelstofte.
<i>Jørgen Pedersen,</i> Grandløse.	<i>Niels Pedersen,</i> Kundby.	<i>M. Pontoppidan,</i> Hjørlande.
<i>P. Rasmussen,</i> Krøjerup.	<i>Chr. Schnack,</i> Merløse.	<i>Claus Schnack,</i> Klarupgaard.
	<i>Johannes Vedel,</i> Høve.	

Talerne paa det indvarslede Møde var de samme Mænd, der i Folketingets Møde den 12. April 1883 havde indgivet Forslag til Adresse til Kongen. I denne Adresse var det fastslaaet, at Bestræbelserne for at komme til Forstaaelse med de Mænd, der var stillede i Spidsen for Styrelsen, efter de atter og atter gentagne, men stadig bristede Forsøg nu maatte anses for frugtesløse; »Regeringen har fire Gange opløst Folketinget. Et stedse voxende Flertal har Valg efter Valg stadfæstet Thingets Opfattelse« »Vi henvender os til Thronen med det Ønske, at det maa lykkes Deres Majestæt at tilvejebringe Betingelserne for en frugtbar Samvirken mellem Lovgivningsmagts forskellige Led.«

Den 14. April førtes der en spændende Forhandling i Folketinget om denne Sag, Adressen vedtoges med 72 St. mod 20 — efter at Kleins Forslag om et »virkeligt Fredstilbud« var bortfaldet. Landstingets Svar var en Modadresse, der fritog Ministeriet for Skyld. Kongens Svar til Folketinget var en Beklagelse af, at Folketinget undlod at fremme flere Regeringsforslag og til begge Ting en Betoning af Nødvendigheden af Overenskomst og gensidig Hensyntagen. Saa sluttede Rigsdagen — med Krabbes Meddelelse om, at han paa Grund af personlige Forhold ikke ønskede at være Formand mere.

Fra begge Sider forberedte Partierne sig i dette Foraar med særlig Kraft. Mellem Venstremænd cirkulerede Aftryk af et fortroligt Opraab, som Højre havde udsendt midt i April. Dette Opraab, som paa en eller anden Maade

var kommet Venstre i Hænde, bidrog naturligvis til at sætte Humøret og Kamplysten op. Man vidste, at Modstanderne anstrengte sig. Saa havde man selv intet andet at gøre end anstrenge sig dobbelt. Højre kaldte paa Sammenslutning af de enkeltvis organiserede Højreforeninger og anmodede om Pengemidler. (Statsrevisor Lars Dinesen var den, der holdt alle Traadene i sin Haand.) Venstre rustede sig til Sommerens store Stævne, der skulde resultere i en direkte Henvendelse til Kong Christian om at faa Ende paa den fortvivlede Tingenes Tilstand.

Herthadalsmødet 1883 blev det største, der nogensinde er holdt paa den historiske Plet nær det skønne Ledreborg, den Plet, hvor der baade før og siden holdtes saa mange politiske Stævner. Endnu en lille Menneskealder efter lever der blandt Deltagerne lyse Minder om hin stemningsbevægede Vaardag, da over 10,000 sjællandske Vælgere samledes for at sige et alvorligt og vægtigt Ord i den Situation, der i Løbet af et Par Aar skulde blive endnu alvorligere.

Hin 20. Maj stod P. Jensen paa »Stenalte-ret« i Herthadalens Bøgeskov og bød den vældige Forsamling Velkommen. Kortfattede og fyndige faldt hans Ord — her som altid. Han mindedes Frederik den Syvendes Gave. Nu ser det ud til, at det vil koste Kamp, muligens stor Kamp, for at bevare de Rettigheder, Grundloven hjemler os; men vi har en Forpligtelse ikke alene overfor os selv, men ogsaa overfor vore Efterkommere til at værne om Kong Frederik den Syvendes Gave. Frederik den Syvendes

Minde leve! Derefter stærke Leveraab for P. Jensen.*)

Stærke, friske, ja, næsten kampglade faldt Ordene fra de fremragende Mænd, der talte paa Folkets Vegne, og under et Brus af Bifald — med Tusinder af oprakte Hænder for og kun 3 imod — vedtoges Resolutionen. Denne, der forelagdes af P. Jensen som Mødets kaarede Ordstyrer, var forud udarbejdet af P. Jensen, J. Rasmussen, Snertinge, Johannes Vedel, Høve, H. Jensen, Langerød, Morten Pontoppidan, Hjørlande, Chr. Schnack, Merløse, og Højskoleforstander Falkenstjerne. Resolutionen præciserede i fastformede Vendinger Forsamlingens Mistillid til Regeringen. »Kun ved et Ministerium, der er Udtryk for Folkets Anskuelse og Ønsker vil Forfatningen atter virke efter sin Hensigt og den nuværende Stilstand afløses af Udvikling og Fremgang.« Forsamlingen bemyndigede Indbyderne til at overbringe Kongen Udtalelsen og »tolke for ham Bekymringen og Utilfredsheden med den nuværende Styrelse, som gærer i Folket.«

Faa Dage efter overrakte P. Jensen personlig Mødets Resolution til Hofmarskal Løvenskiold, samtidig med, at han for sig og Indbyderne udbad sig en Audiens hos Kongen. Mellem P. Jensens efterladte Papirer beror de to Svar saalydende:

*) Navneligheden mellem Ministeriets Chef og Peder Jensens Bynavn gav forøvrigt et københavnsk Højreblad Lejlighed til en let Spot over »Gaardejer Estrup«, hvis Tale hilstes med »Leveraab for Estrup c: Gaardejeren«.

»Overhofmarskallatet.

Christiansborg, d. 22. Mai 1883.

I Overensstemmelse med, hvad jeg i Gaar mundtlig henlede Deres Opmærksomhed paa, er den af Dem til Hofmarskallatet indleverede Skrivelse med Bilag under Dags Dato tilstillet Hans Majestæt Kongens Cabinetssekretariat, hvilket jeg ikke herved undlader at bringe til Deres Kundskab med Tilføjende, at De formentlig saasnart see kan, i saa Henseende vil modtage nærmere Meddelelse.

L ø v e n s k i o l d.«

»Hans Majestæts Kongens

Cabinetssekretariat.

Christiansborg, d. 23. Mai 1883.

Efter at det i Skrivelse af 21. d. M. fremsatte Andragende har været Hs. Majestæt Kongen allerunderdanigst foredraget, skulde jeg ifølge allerhøjeste Befaling herved meddele Dem, at Hs. Majestæt allernaadigst vil modtage et Antal af indtil 12 af d'Irr., hvem det er overdraget at overbringe den paa et Møde i Lejre vedtagne Resolution, i privat Audients i Allerhoistsammes Palais paa Amalienborg førstk. Lørdag d. 26. d. M. Formiddag Kl. 11½.

T r a p.«

Peder Jensen rejste til København Dagen før den højtidelige Overrækkeles af Adressen skulde finde Sted. Han og senere Landstingsmand, nu afdøde P. Rasmussen, Krøjerup, fulgtes ad til København og boede paa Hotel sammen. P. J. var ikke paa Forhaand valgt til Ordfører, men det var at forudse, at han vilde blive det. Han var meget ordknap og tankefuld, optaget, som han var, af det, der skulde foregaa. Han udtalte til P. Rasmussen, at det var et vanskeligt og ansvarsfuldt Hverv, der vilde blive ham overdraget som eventuel Ordfører. Folkets Tanker skulde jo tolkes paa en værdig, men dog bestemt Maade.

Forinden Audiensen samledes Deputationen og valgte enstemmig P. Jensen til Ordfører; til Stede ved denne Lejlighed var Berg og Hørup. Derefter begav Deputationen sig til Amalienborg. Deputationen bestod af: P. Jensen, Estrup, Jens Larsen, Jersie, Jens Nielsen, Tolstrup (Hvalsø), Hans Jensen, Langerød, Lars Nielsen, Viksø, N. Jensen, Brændholt, P. Larsen, Marke, Claus Schnack, Klarupgaard, P. Rasmussen, Krøjerup, Hans Frederiksen, Slimminge, Hans Pedersen, Engelstofte, og Morten Pontoppidan, Hjølunde.

Side om Side med de to foran meddelte officielle Skrivelser ligger Peder Jensens Udkast til den Tale, hvormed han vilde have indledet Oplæsningen af Herthadals-Resolutionen. Der er to Udkast, det ene formet med noget skarpere Vendinger end det andet. Der var dog intet af dem, der blev brugt i den tænkte Forbindelse. Kongen afbrød nemlig P. Jensen »med Haand og Mund«, saaledes som P. J. har skildret det i et Brev til Johannes Vedel, Høve, der som en af Indbyderne var valgt til Deputationen, men fik Meddelelsen herom for sent. Vedel har meddelt P. Jensens Brev om Audiensen i sin Bog »Fra mine Minders Verden« II., S. 68 og flg. Deri staar — og det bekræftes af P. J.s egne Optegnelser —, at P. J. bad, om han »for Hs. Maj. maatte tolke den Uro, Bekymring og Harme, som gærer i Folket over det Estrup'ske Ministerium, der har et saa snævert og indskrænket Syn paa, hvad der rører sig i Folket, og hvad der tjener til Folkets Vel,

Fædrelandets Gavn og Kongedømmets Bevarelse«

Men her blev han afbrudt.

Hvad de sjællandske Bønder ved den Lejlighed yderligere havde tænkt at sige til Christian den Niende, var efter Udkastet følgende:

»Vi kunde endda finde os i med Taalmodighed at vente paa de meget paatrængende Reformers, trøstende os med, at det dog kun var et Tidsspørgsmaal, inden den Dæmning, der er sat derfor, vil gennembrydes.

Men det sørgelige og utaalelige for enhver loyalsindet Mand ligger i, at Deres Majestæts Regering ved sin ensidige Styrelse er paa Vej til at undergrave Kongemagten og Kongedømmet. Thi den republikanske Understrøm, som man først for nogle Aar siden hørte om her i Landet, er voxet i en utrolig Grad under det Estrup'ske Ministeriums ensidige Styrelse og tager til Dag for Dag.*)

Den danske Bondestand er konservativ og loyalsindet, men den Reaktionspolitik, som er ført i de sidste Aar, er utaalelig, og derfor henvender vi os til Deres Majestæt med allerunderdanigst Bøn om at raade Bod paa disse sørgelige og utaalelige Forhold.

Det har kostet os stor Anstrængelse at formaa Folket til at nøjes med denne Deputation, kun at sende enkelte Mænd fra hver Valgkreds paa Sjælland; de vilde møde i Massevis. Men

*) I det andet Udkast lyder det paagældende Afsnit:
 »... den ensidige Styrelse, som finder Sted, undergraver Kongedømmet, da den republikanske Strømning voxer Dag for Dag.«

vi vilde nødtigt gøre nogen Demonstration ved et saadant Møde, da man saa var udsat for, at en Retning fra Hovedstaden, som man dog ikke er enig med, vilde i Massevis slutte sig hertil. Thi vi nærer det sikre Haab, at naar Deres Majestæt bliver bekendt med de virkelig sande Forhold, vil De tage Hensyn til at sikre Folkets, Fædrelandets og Kronens Fremtid.

Og vi har beroliget Folket med, at det siden hen kunde møde i Massevis, om det fandt Anledning dertil.«

Saaledes var Ordene altsaa t æ n k t; men t a l t blev de ikke paa den Maade.

Kongens Svar paa Adressen, hvis Indhold jo var den foran omtalte Herthadals-Resolution's Indhold, var en kort Henvisning til, at kun Rigsdagens Thing har Ret til at tale i Folkets Navn; Resolutioner, fattede af andre Forsamlinger, havde for Kongen ingen Betydning. Kongen erklærede, at det var hans Agt at hævde den grundlovmæssige Ordning, og at ligesom han altid havde agtet Folkets Ret til paa grundlovmæssig Maade at deltage i Statsstyrelsen ved de valgte Mænd, saaledes fordrede han sin Ret respekteret til at vælge til Regeringens Førelse de Mænd, han dertil fandt bedst skikkede.

Det kgl. Svar var forinden Afgørelsen overrakt Peder Jensen af Kabinettssekretæren, der var den eneste Tilstedeværende foruden Kongen og Deputationens Medlemmer.

Peder Jensen optraadte i den usædvanlige Situation med Sikkerhed. Før Oplæsningen af Adressen begyndte, trak han med stor Ro sit Brillfutteral op af Lommen og satte Brillerne

paa Næsen, hvorefter han læste Adressen med høj og kraftig Stemme.

De efter Oplæsningen og Svaret vexlede Replikker gik i de Dage som en Løbeld over Landet. Da P. Jensen var bleven standset i sine Udtalelser om den Uro, Bekymring og Harme, som gærede i Folket, udtalte Kongen, at nu, da Adresse og Svar var vexlede, var det vist ikke værd at tale mere derom. »Vi er jo dog alle gode danske Mænd, der vil vort Fædrelands Bedste«.

P. J e n s e n: »Ja vel, Deres Majestæt. Netop derfor er vi kommet her for at sige, hvilken Fare det nuværende Regimente er for vort Folk og Land, og vi haaber endnu, at Dr.s Maj. vil være Konge for det hele Folk og ikke alene for en lille Klike. Den Utilfredshed, som er til Stede, kan ogsaa blive farlig for Kongedømmet«. Til den sidste Udtalelse lød der et kraftigt »Hør!« fra en af Deputationens Deltagere.*)

K o n g e n drejede Samtalen bort, idet han sagde: »Nu maatte vi ønske, at vi snart kunde faa en god Regn, saa der kunde komme Grøde i alting.«

P. J e n s e n: Ja, vi trænger til Regn, men vi trænger lige saa haardt til politisk Grøde.«

K o n g e n ønskede nu at blive forestillet for hver enkelt af Deputationens Medlemmer, og derunder faldt Samtalen paa P. Jensens Dannebrogskors. P. J. havde ikke baaret det siden den Dag for 11 Aar siden, da det blev

*) Disse og de følgende Oplysninger er i Hovedtrækkene meddelt mig af P. Rasumssen, Krøjerup, og andre af Deputationens Medlemmer. Forf.

ham tildelt, og han havde om Morgenens paa Hotellet været lidt i Vildrede med, hvorledes det skulde sidde og talt med P. Rasmussen derom.

Kongen: De er Dannebrogsmænd; er De bleven det i min Regeringstid?

P. Jensen svarede undvigende, at det var bleven ham tildelt for hans lange offentlige Virksomhed. Jeg har — fortsatte han paa sin bratte barske Maade — i over en Menneskealder deltaget i det politiske og kommunale Liv og kan tale med om, hvorledes Tilstandene er, og jeg kan forsikre Deres Majestæt, at her bliver ikke Ro og Fred i Landet, saa længe Ministeriet Estrup bliver siddende.

Kongen vendte sig nu om med den Ytring, at Fædrelandets Vel var Maalet for hans Stræben, hvortil Peder Jensen gentog som Svar, at »det ogsaa var vores Maal«.

Den skarpe, bestemte Maade, hvorpaa P. Jensen slog sine Ord fast, maatte — skriver et af Deputationens Medlemmer — fremkalde den Forestilling, at P. J. talte i Vrede, hvad ingenlunde var Tilfældet. Kongen, der jo sikkert ikke var vant til at høre saa ligefremme Udtalelser, var øjensynlig ilde til Mode.

Efter at Deputationens Medlemmer enkeltvis var bleven forestillede, talte Kongen nogle enkelte Ord med hver af dem. Da Kongen kom til mig — fortsætter samme Brevskriver —, rettede jeg mig i Stedet for at bukke dybt. Han saa venligt til mig og sagde, at jeg vel havde været Garder. Kongen vilde sikkert gerne have talt med os om upolitiske Ting, men det blev jo ikke til noget.

Et andet af Deputationens Medlemmer skriver om P. Jensen: Han optraadte som altid med den jævne Mands naturlige Værdighed. Den forlod ham intet Øjeblik.

P. Jensen selv var ikke tilfreds: »Jeg havde en Del mere at ville sige, men fik ikke Adgang dertil, og jeg er ikke lidet misfornøjet med mig selv, at jeg ikke fik sagt mere Jeg var harm over Kongens Svar, og derfor taledede jeg højt og skarpt til Kongen.«

Samme Dag Deputationen fra Herthadalen havde Foretræde for Kongen, holdt Den sjællandske Bondestands Sparekasse sin aarlige Generalforsamling paa »Hotel Prinsen« i Roskilde. Peder Jensen havde ved mange Generalforsamlinger været Ordstyrer. Ved denne Generalforsamling gav hans Fraværelse Anledning til, at Næstformanden, Højesteretssagfører Adler Alberti, blev valgt til Ordstyrer. Det var forøvrigt ved denne Lejlighed, at A. A. udtalte, at naar der næste Aar skulde vælges Næstformand, vilde han ikke optræde som Kandidat, lige saa lidt som han vilde gøre det, naar der blev Tale om Valg af en ny Formand.

Efter Generalforsamlingen samledes Tillidsmændene til en Fællesspisning og under denne indløb der et Telegram om, hvorledes Audiensen var forløbet; senere kom et af Deputationens Medlemmer personligt til Stede og afgav en mundtlig Beretning. »Da man — hedder det i en samtidig Beretning*) — fik at vide, hvorledes P. Jensen var optraadt ved Hove, udbrød den sjællandske Bondestands Tillids-

*) »Sorø Amtstidende« 29. Maj 1883.

mænd alle som én i et jublende Hurraraab for sin gamle Ordfører og Ordstyrer.«

Om Mødet mellem Konge og Bonde — det ejendommeligste, som vor Historie kender — løb Beretningerne over Landet. En officiel Redegørelse blev udsendt, men Mand og Mand imellem gik Fortællingerne i folkelig Iklædning. Og der var ikke den Purk i Landet, i hvert Fald ikke i Bondehjemmene, uden at han kendte Ordskiftet om »den politiske Grøde«.

Fra den Dag havde Peder Jensen, Estrups, Navn Landeklang som ingensinde før.

Sommeren 1883 blev som sagt de store Møders Sommer. Ogsaa i de andre Landsdele fylkede Venstre sig om deres Førere ved mægtige Møder med Tilhørere i Tusindtal.

Saa var det, at Højre besluttede at slaa sit store Slag. Det vilde ogsaa holde Sommermøde, »en provisorisk Jubelfest« kaldte »Morgenbladet« dette Møde. Mødet skulde holdes i Hillerød i Hjertet af det paa den Tid meget konservative Frederiksborg Amt og med København i første Reserve. Men det sjællandske Venstre vilde ikke tillade, at Regeringspartiet uimod sagt holdt Hærskue og vedtog Tilkendegivelser til Gunst for den Regering, som krænkede Folkfriheden.

Paa faa Dage iværksattes i Højsommeren 1883 en Tilkendegivelse, der i sin Planlæggelse og sit Forløb viste, hvilken Begejstring der raadede i Venstres Rækker, hvilken Lyst der

var til at tage et kraftigt Tag til Fordel for den Sag, man kæmpede for. Og det er atter P. Jensen, Estrup, der er i Forgrunden. Den 19. Juni udsendte P. Jensen en trykt fortrolig Henvendelse til et stort Tal af sjællandske Venstremænd. Det var Jyderne, der først havde skrevet til P. Jensen, og han lod deres Hilsen gaa videre samtidig med, at han meddelte, at »Berg, Busk, Holstein og Hørup var villige til at møde med os i Hillerød.« »Jeg nærer« — skriver P. Jensen — »det sikre Haab, at vi Sjællændere vil vise os som Mænd, der vil hævde vor Beslutning og ikke vil tillade Provisoristerne offentligt at forvanske den« »Jeg beder Dem med omgaaende Post meddele mig, om jeg kan stole paa Deres Samstemning og nidkære Medvirkning i Sagen.«

De følgende Dage vrimler det ind med Svar, alle samstemmende:

Fra F. Falkenstjerne, København: »Jeg skal gerne gøre i min Kreds, hvad jeg formaar for at faa saa mange som muligt til Møde i Hillerød;« fra Johannes Vedel i Høve; fra H. Hansen, Bakkebølle: »I alt, hvad der fordres til Venstresagens Fremme, skal min Støtte ikke mangle;« fra Lars Johansen, Karsholte; fra Jens Nielsen, Tolstrup pr. Hvalsø: »Jeg indser fuldt ud, at det er nødvendigt, at vi møder talrigt;« fra Hans Jensen, Bjelkerup (Stevns kredsen), Peder Rasmussen, Krøjerup; fra H. Hansen, Hækkerup (Næstved kredsen): »Jeg beder Dem modtage min Tak for alt Deres Arbejde og Opofrelse for Frihedens Sag, det er mit Haab, at De maa se Frugterne af Deres Stræben;« fra C. Christensen, Frydenslyst, Hegnede: »Jeg kan ikke ved denne Lejlighed undlade at sende Dem min venligste Tak for Deres Optræden ved Audiensen hos Kongen; det gjorde mig godt at høre det;« fra Hans Pedersen, Engelstoft: »Jeg vilde gerne være med at

vedtage Herthadals-Resolutionen paa Højres Møde, saa Kongen kunde faa den ogsaa derfra, men jeg kan ikke den Dag; men jeg har to Sønner paa 18 og 19 Aar, dem skal jeg lade rejse;« fra Lars Jensen, Arløse; fra Lærer H. A. Jensen, Kamstrup (afskediget som Lærer, senere Redaktør af »Roskilde Dagblad«); fra Chr. Schnack, Merløse; L. Pedersen, Annisse: »Jeg kan ikke slutte uden at takke Dem for den Maade, hvorpaa De ledede Venstres Sag saavel i Lejre som navnlig ved Audiensen hos Kongen;« fra Hans Frederiksen, Slimminge; fra Morten Pontoppidan o. s. fr.

Det er den samme Stemning, der gaar igennem alle Brevene: Ildhu for Planen, Løfte om at gøre et Arbejde i sin Kreds, Haab om Tilslutning, saa det Hele kan forløbe efter Ønske.

Allerede den 23. Juni udsender P. Jensen en ny trykt Henvendelse med praktiske Vink om, hvorledes Rejsen bedst gaar for sig og med Tak for de opmuntrende Tilsagn, der alt er kommet ham i Hænde.

Den 26. Juni udsender C. Berg en fortrolig Rundskrivelse til de nordsjællandske Venstremænd, hvori der under Henvisning til en Forhandling mellem P. Jensen, Medlemmer af Folketinget og andre, rettes Opfordring til Nordsjællænderne om at møde frem til Stævnet i Hillerød. Endvidere gives der Meddelelse om den trufne Ordning med Særtog ad alle de sjællandske Jærnbanelinier, Oplysninger om Biletpriser, kort sagt alle fornødne praktiske Vink.

Den 1. Juli 1883 var en af de mest bevægede Dage i det sjællandske Venstres — og de sjællandske Jærnbanners — Historie. Ad Banelinierne rullede der Særtog mod København. Ingensinde før — og maaske sjældent siden —

har der gaaet en saadan Folkevandring mod København fra alle sjællandske Stationer. Paa Jærnbanepladsen i København var der, da Togene havde udspyet deres Last, myretæt af Sjællændere.

Der var fra Højres Side truffet forskellige Foranstaltninger for at holde Oppositionen ude fra Højres Festplads, men paa en eller anden mærkelig Maade var en Mængde af Højres Festtegn kommet i demokratiske Knaphuller, og snart var Modstanderne blandede mellem hverandre. Uden Haandgribeligheder gik det ikke af. Og vilde Rygter løb forud for de Hjemkommende; til Slagelse var der saaledes kommet Telegram om, at fire Mennesker var bleven dræbt under Sammenstødet.

Saa galt var det dog heldigvis ikke. Det var galt nok endda. Om Mødets Forløb bringer Pressen fra den Tid Beretninger, hvis kolossale Uoverensstemmelser er Vidnesbyrd om Sindenes Uforsonlighed. Man saa kun sine egne Venner. Talopgivelserne i Bladene svinger fra yderste Venstre til yderste Højre gennem alle Grader. Yderste Højres Blade saa' 2000 Venstremænd og Socialdemokrater og 7—8000 Højremænd, Venstres Hovedstadsblad »Morgenbladet« saa 12—16,000 Venstremænd og 2000 Højremænd, andre Venstreblade fordelte Styrkeforholdet efter Skalaen 8000 Venstremænd og 2000 Højremænd. Og der udfægtedes drabelige Kampe om, hvem der havde opført sig værst. Striden stod bl. a. om, hvorvidt Højre havde haft et Forslag til Resolution, som man ikke havde turdet lade komme til Afstemning. Venstrebladene paastod det. Højre-

bladene benægtede det. »Social-Demokraten« paastod, at det, der bidrog meget til at fastslaa Mødets Karakter, var, at Socialdemokraterne efterhaanden, medens der under en stedsevarende Tumult blev talt af Højres Talere, havde banet sig Vej til Talerstolens Nærhed i saa stort Tal, at de paa et givet Signal af Skrædermester P. H o l m foretog en Afstemning — imod Provisoriet. At en af Højres Talere opfordrede Forsamlingen til at »holde Bøtte«, bidrog jo heller ikke til at fremkalde blidere Følelser.

Indbyderne til Højres Fest havde ladet Festpladsen afspærre, mens Venstre var bleven henvist til den saakaldte »Fredsplads« (hvor Forhandlingerne, der førte til Afslutning af den store nordiske Krig 1721, skal have fundet Sted). Det var jo nærmest Ironi at nævne Fredsbegrebet i denne Forbindelse.

Mødet var en af den Slags Styrkeprøver, hvis Værd bliver omtvistelig for en nøgtern Vurdering, men som under de givne Forhold havde en mægtig opflammende Virkning paa de stridslystne Partier. At begge Parter med stor Energi tilskrev sig Sejren og Eneretten paa god Tone, gjorde kun Tilfældet mere interessant.

Da Venstre hin Julidag rykkede ind gennem Hillerød By, gik Peder Jensen i Spidsen af Toget mellem de oppositionelle Talere fra Land og Hovedstad. Og mellem dem, der talte — efter at Højres Møde var sluttet — var P. J e n s e n ogsaa. Da Højre havde sat Politivagt ved sin forladte Talerstol, maatte Venstres Ordførere hjælpe sig med en almindelig Stol

og her udtalte bl. a. **H o l s t e i n-L e d r e b o r g**: »Nu havde det grundlovsfjendske Parti holdt Møde, hvad det ikke turde inde i København. Men hvad var det blevet til? Da den gamle, gæve Bondemand, **P. J e n s e n**, skrev til sine Venner, da kom de, og da var der ikke mere af Højre, end at de kunde gaa deres Vej, uden at man mærkede det.« Lejre-Resolutionen blev vedtaget under stormende Hurraraab. Og **P. J e n s e n** udbragte et Leve for den Grundlov, der for ham stod som Menigmands helligste og ukrænkeligste Ret.

B e r g havde ikke kunnet deltage i Mødet. Et Hexeskud tvang ham til at holde Sengen. Den 1. August skriver han til **P. J e n s e n**:

»Kjære Ven! Tak for Hillerød-Mødet og alt Godt« Resten af Brevet angaar organisatoriske Spørgsmaal.

Jo mere de Estrupske Magthavere gik udenfor Loven, des stærkere fastholdt den gamle Bondedemokrat, at det var paa **L o v e n s G r u n d**, Frihedens Venner skulde føre deres Kamp. Ved en Fest i Ringsted for sin gamle Vaabenfælle, **C l a u s S c h n a c k***) , udtaler han: »Et frit Folk i et frit Land — det er Maalet, hvorfor vi nu atter maa kæmpe Nu gælder det om paa **Lovens Grund** at staa fast og ikke svigte under noget som helst Paa-skud Folkets og Frihedens Sag, men man maa

*) Der var blevet afskediget som Sognefoged i Haraldsted, fordi han ikke vilde udtræde af en Riffelforening.

altid gøre det med Besindighed og paa hensynsfuld Maade overfor de Embedsmænd, der er forpligtede til at udføre det frihedsfjendske Ministeriums Ordre.« Og samme Aar ved en Dyrskuefest i en Tale for Fædrelandet: » . . . Højre og Venstre kan meget godt og bør arbejde og forhandle sammen; de har kun en forskellig Opfattelse af, hvad der tjener Land og Folk bedst, og ved at forhandle sammen tror jeg, at de bedste Resultater naas. Men . . . Provisoristerne, Forfatningsbrudets Mænd, kan vi paa ingen Maade forhandle med . . . Først naar vi kommer paa lovlig Grund, kan Danmark gaa en lykkelig Fremtid i Møde . . .«

Student og Bonde.

I Sommeren 1885 skete der det, at det ny-stiftede Studentersamfund var Gæster blandt Ringstedegnens Bønder. Der var i Ringsted stiftet en Forening til Oplysningens Fremme. Fra de Ledendes Side i denne Forening havde man særlig haft sin Opmærksomhed fæstet paa at faa de unge Akademikere ud som Foredragsholdere i Foreningen. I det Hele taget var der jo i disse Aar mange Bestræbelser i Gang for at give den frisindede Bevægelse i Folket et videre Grundlag, tilføre Folkepartiet noget af den Intelligens, de andre mente at have Eneret paa, knytte Baand mellem Studenter og Bønder. Studenterbesøget i Ringsted 1885 var et Led i disse Bestræbelser.

P. J e n s e n, Estrup, var ved den Lejlighed — sammen med Folketingsmand P. A n d e r -

sen, Jydstrup, Landstingsmand Chr. Nielsen, Skuderløse, og Pastor Henning Jensen — Æresgæst. Han forstod saa klart som nogen Betydningen af, at der tilførtes Bondestanden Kraft fra Akademikernes Kredse.

Tidligt havde han ved festlige Lejligheder stærkt understreget dette i Taler for de to Repræsentanter for de stedlige Kredse, Pastor Zahle og Overretsprokurator C. C. Alberti. Men da der i 1881 var Tale om at udpege en Folketingskandidat i Stedet for P. C. Zahle, havde P. Jensen dog fundet Tiden inde til at understrege, at der for ham var et Skelindenfor Akademikernes Lejr. Ved en Fællesspisning efter et politisk Møde i 1881 havde han klargjort sit Standpunkt gennem følgende Udtalelse:

»Kredsen (Ringsted) havde hidtil været repræsenteret af Mænd fra de Lærdes Lejr. Dette ansaa han i og for sig for heldigt; men denne Gang kunde man dog næppe finde en saadan Mand, naar man ikke vilde tage en af de københavnske Fritænkere, og det vilde Taleren for sit Vedkommende aldrig være med til. Vi maa denne Gang se at finde en Mand fra vor egen Midte, og han vil ønske, at dette maa lykkes.«

Dette Synspunkt havde sejret.

Den 24. Maj 1881 var den midtsjællandske Bonde, P. Andersen, Jydstrup*), efter en

*) Folketingsmand for Ringstedkredsen fra 24. Maj 1881 til 28. Januar 1887. Folketingsmand for Skel-skørkredsen fra 1898—1902.

varmt anbefalende Stillertale af P. Jensen bleven valgt til Folketingsmand for Ringstedkredsen. Men det Modsætningsforhold, der var fremkommet mellem de forskellige Fløje af Venstre, udjævnedes atter under den stedse hæftigere tilspidsede politiske Kamp. Og Sommertoget til Ringsted 1885 var et af de mange Udtryk for en Samvirken mellem alle de oppositionelle Kræfter.

Med flyvende Faner gik hin Junimorgen et Tog ud gennem det frodige Midtsjælland, og Flaget paa Flagstangen i P. Jensens Have saa vel som adskillige andre Flag hilste de frisinde Studente Velkommen til Bondelandet. Ud til Vrangeskov ved den blinkende Haraldsted Langesø gik Toget, og mens Frokosten blev indtaget under de lysegrønne Bøge, voxede Broderskabsfølelsen mellem Student og Bonde.

Udenfor Ringsted ligger den lille Lystskov, Kærehave, hvor mangfoldige af Byens og Egnens festlige Stævner i Tidernes Løb er bleven afholdt. Under de ældgamle Ege foran et Byggeforetagende, som man i en svunden Tid dristede sig til at kalde en Pavillon, har der lydt mangt et Alvors- og Gammensord. Her afsluttedes det festlige Samvær mellem Student og Bonde. Her førtes Ordet baade af Ældre og Yngre, af Mænd, som allerede den Gang havde et Navn i Danmarks offentlige Liv, af andre, som siden hen fik et saadant: Dr. Pingel, Herman Trier, N. Neergaard, Johan Ottosen, Dr. Schandorph, Alfred Christensen o. fl. Ogsaa flere af Egnens Bønder talte. — blandt disse Peder Jensen.

Som Udgangspunkt for sin Tale valgte han ved denne Lejlighed det gamle Ord: »Naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest.« Han understregede Betydningen af, at Landbostanden, der hidtil havde været omtrent ene om at værne Forfatningen, nu fik Hjælp fra andre Sider, fra Købstæderne, fra København og særlig fra Studentersamfundet.

Det er vort Haab — udtalte han —, at Studentersamfundets Mænd vil staa som en af de allersikreste Støtter for Frihedens Bevarelse i Danmark, at deriblandt findes mange Mænd, der vil komme til at indtage en betydningsfuld Stilling til at fremme Landets Frihedsudvikling. Det er os derfor en stor Glæde, at saa mange af Dem er kommet til Stede her i Dag, hvor vi kan vexe Ord med Dem.

Nu da Friheden staar i Fare, hvor Ministeriet og dets Tilhængere træder Grundlovens klare Bestemmelser under Fødder og Provisoriet stadig voxer og skyder nye Skud — med Embedsafsættelser, Angiveri, Politiforhør, Tiltaler og Forfølgelser mod Frihedens sande Venner, som staar paa Lovens Grund — nu bør enhver grundlovstro Mand og Kvinde tage Del i Arbejdet for Frihedens Bevarelse.

Under endeløs Jubel sluttede P. J. med et »Leve Friheden!« og Cand. Neergaard*) svarede paa Talen med følgende Udtalelse:

»Bondestanden har en Oplysningsopgave opad. En saadan paatog P. Jensen, Estrup, sig, da han bragte Oplysning derhen, hvor den

*) Den senere Folketingsmand, Konsejlspræsident og Finansminister.

trænges mest, i Kongeborgen. Af hans mandige og djærve Ord til Kongen, for hvem han intet havde skjult, kunde vi andre lære at være os selv, hvor vi end kom hen. P. Jensen, Estrup, leve!«

Mellem Talerne ved den samme Lejlighed var Cand. Lauridsen, der talte for det danske Folks Enhed og vistnok i Kærehave erobrede sig Vejen til Ringstedkredsen.

Den skarpe Tone, der gaar gennem Peder Jensens Tale, og den Genlyd, den vakte ved hin Sommerfest, fortæller om den dybe Harme, der raadede i Landet. Og da P. Jensen 1½ Aar efter (nemlig 28. Januar 1887) stod som anbefalende Stiller for Studentersamfundsmanden, den »evropæiske« Fritænker, J. K. Lauridsen, da indledede han sin Stillertale med de Ord: »Den Kamp, som Ministeriet nu fører, gør os uforsonlige.« Nu maatte alle andre Hensyn — selv saadanne, der for ham personlig havde megen Vægt — vige for dem, der kunde tjene til at genrejse Folkefriheden. Peder Jensens Holdning er typisk for den Opfattelse, der i stedse stærkere Grad blev den fremherskende indenfor Bondestanden. Der er et Modsætningsforhold mellem P. Jensens Holdning i 1881 og 1887; men meget var ogsaa forandret i Landet i de mellemliggende Aar.

Peder Jensen havde selv vist, at for ham var det Alvor. Aaret 1885 havde jo været yderst bevæget i hele sit Forløb. Der gaar som et Uvejr gennem Aviserne med Meddelelser om

Gendarm-Provisoriet, Straffelovs - Provisoriet, Mundkurvs-Cirkulæret til Skolelærerne (der gav Anledning til, at paa Ringstedegnen Bringstrup-Sigersted Sogneraad, hvoriblandt den senere Landbrugsminister Ole Hansen, maatte gaa i Fængsel og afsone Tvangsbøder), Skattenægtelser, Presse- og Majestætsfornærmelsesprocesser o. s. v., o. s. v.

Midt under alt dette kom en Meddelelse, der ikke alene paa Egnen, hvor dens Ordlyd først meddeltes i det stedlige Venstreblad («Folketidenden»), men over hele Landet var vel egnet til at vække Opsigt. Det var følgende Skrivelse:

»Efter at jeg i 43 $\frac{3}{4}$ Aar har været Sognefoged for Allindemagle Sogn, kan jeg nu ikke længere udholde at udføre dette Hverv under en efter min Opfattelse saa grundlovsbrydende Regering, der vil frarøve det danske Folk dets grundlovhjemlede Rettigheder og Friheder og fremkalder Lovløshedstilstande; den Lovbrødsvilkaarlighed og Demoralisation, der saaledes udgaar fra Oven, vil uvilkaarlig brede sig i Folket. Og da det strider mod min Ære og Værdighed at være Provisoriets Haandlanger, begærer jeg herved snarest muligt at blive afskediget som Sognefoged, Lægdsmand og Stævningsmand for Allindemagle Sogn.

Estrup, den 19. Oktober 1885.

P. Jensen.«

Naar denne Tildragelse endda ikke blev mere kommenteret, end Tilfældet var, skyldtes det, at en anden Begivenhed med ét Slag optog al Interesse; det var Attentatet paa Estrup, der fandt Sted den 21. Oktober 1885, og alle de i dettes Køl vand følgende Hændelser, der spændte Situationen op til en uhyggelig Højde.

Under Indtrykket af alt dette gengældte en Kreds af Bønder fra Ringstedegnen efter Indbydelse fra Studentersamfundet dettes Besøg paa Ringstedegnen i Juni Maaned. Ringstedbøndernes Gæstefærd fandt Sted den 21. November 1885; mellem de Indbudne var Folketingsmand P. A n d e r s e n, Landstingsmand Chr. N i e l s e n, Skuderløse, Medlemmer af Bringstrup-Sigersted Sogneraad og mange flere.

Peder Jensen deltog ikke i denne Udflugt, men ved Festmaaltidet udbragtes hans Skaal under stor Begejstring. Til Festen havde den i Ringsted fødte Forfatter, nuv. Professor O t t o B o r c h s e n i u s skrevet følgende Sang til »de Ringsted Bønder«. Den har Interesse i Skiltringen af en af de Ringsted Bønder:

Pris for Fynbo, Pris for Jyde,
 men er selv man Sjællandsfar,
 mer end alt dog Hjemmets Lyde
 vore Øren fangne ta'r.
 Dette brede Maal, der skynder
 sig lidt syngende af Sted,
 siger os, at Ringsted Bønder
 til vor Barndom hører med.

End fra Kirketaarnets Luger
 mindes vi det vide Syn
 af det aabne Land, der bruger
 Mile ud til Skovens Bryn.
 Uden store Skønheds-Ynder
 bugned Markens Rigdom dér,
 meldte om, hvad Ringsted Bønder
 var imellem Brødre værd.

Vi har set dem Torvedage
 komme agende til By;
 vi har set et Tag dem tage
 hver Gang Højre blev for kry.

Fra vort Frihedsliv begynder
og de fik paa Kampen Mod,
var det altid Ringsted Bønder,
der i første Række stod.

Husker I, naar Major Müllen
kaaret blev for Sankte Bendts
og det saas, at hele Skylden
var de slemme Venstremænds?
Men trods man for slige Synder
ofte nok dem hænge gad,
var og er de Ringsted Bønder
Herrer i den gamle Stad.

Hold da støt den gamle Kæde
fra vor Friheds Foraarstid,
selv om nu mod Vintervæde
slippes løs en Byge strid.
Og naar Uvejrsskyer sønder
briste maa for Solens Magt,
skal vi takke Ringsted Bønder
for en trofast Fanevagt.

Denne Sang er mere end mange Ord et Vidnesbyrd om det hjærtelige Forhold, der herskede mellem Studentersamfundets unge Mænd og Midtsjællands Bønder. Der blev sluttet adskillige personlige Venskaber; men et af disse blev den indirekte Anledning til, at der kastedes en mørk Skygge over disse Samvær. Den senere bekendte Journalist og Forfatter Oskar Madsen var den Gang en 20-aarig Student. Som en Følge af det kammeratlige Samvær ved Festerne blev han i Juleferien 1885—86 indbudt til Tvindelstrup, hvor han var Søren Jensens Gæst.

Mellem Jul og Nytaar afholdtes der Møder i Oplysningsforeningen, hvor flere af de unge

Studenter talte, og hvor Oskar Madsen frem-
sagde en smuk versificeret Hilsen til Danmark,
hvis to første Vers lød:

Der ligger et Land i den blaanende Sø,
under Vestenvinde-Læ af den flygende Klit.
Det er tunget af Næs, det er skaaret til Ø,
dette Land, dette Bosted er mit, det er dit,
og for os er det skønnest i Verden.
En Plet kun af Jord, men dog rigest paa alt,
hvad vi stræber imod, hvad for kært vi har kaldt, —
vor dyreste Arvelod er den.

Og der bygger et Folk paa dets nærende Jord,
saa mildt i sin Hu og med Tanken saa veg
som et drømmende Barn, der paa Drømmene tror
og vil lempe sig frem under Sang, under Leg, —
med en Længsel, der sværmer saa vide
under Bøgenes Skygger den Sommerdag lang
til Skovduekurren og Nattergalsang
fra Bakkernes skovgroede Lide.

— — —

Der var Feststemning over disse Dage, og
den unge Digter fejredes af unge Mænd og
Kvinder fra Midtsjællands Gaarde.

Nytaarsdag var Oskar Madsen i Ringsted
sammen med andre unge Kendinge her fra Eg-
nen; bl. a. aflagde han et Besøg i Arresten for
at hilse paa Formanden for Bringstrup-Siger-
sted Sogneraad, Ole Hansen, der »sad« i
Anledning af Sagen om Mundkurvs-Cirkulæret.

Om Aftenen kørte et Selskab ud til Anders
Sørensen i Nordrup, hvor der var Nytaars-
gilde. Da man om Aftenen ved Ellevetiden
skulde bryde op, prøvede den unge Student for
Spøg Kræfter med den 34-aarige Hans Peter-
sen fra Nordrup; under Spøgen trak Oskar

Madsen pludselig en Revolver frem, og i den Tro, at den ikke var ladet, rettede han den mod Hans Petersen, trykkede af, og i næste Sekund laa H. P. med en Kugle i Brystet. Han døde umiddelbart efter. I Forhøret blev det oplyst, at Oskar Madsen ikke — saa lidt som nogen af de andre Tilstedeværende — havde været beruset, og at der forelaa et uomtvisteligt Vaadedrab; O. M. var fuldstændig sønderknust over det Skete; han synes endog at have gjort Forsøg paa at tage sig af Dage. Denne Tildragelse prægede sig uudslettelig i mange Menneskers Sind her paa Egnen.*)

Mere fra Firserne.

Endnu to Aar i de bevægede Firs'er er mærkede af Begivenheder, der griber dybt ind i Folkets Tankeliv. Den første af disse Tildragelser er C. B e r g s Fængsling den 24. Ja-

*) Under Nedskrivningen af Beretningen om dette Optrin kom jeg til at tale med en af Egnens Mænd, der nu er i en fremtrædende Stilling. Han erindrer Begivenheden meget tydeligt. Forøvrigt meddeler han: Samme Dag, som Ulykken skete, var han sammen med Oskar Madsen; de var et helt Selskab af Unge. Under Samværet trak O. M. en Revolver frem og sagde: »Er Du ikke bange for den?« Hertil svarede den Paagældende: »Nej, det er jeg ikke, for det er vel et fornuftigt Menneske, der holder den.« Da Efterretningen om H. Petersens Skæbne spurgtes, kom denne Oplevelse for ham til at staa i en egen Belysning. Oskar Madsens Revolver opbevarede mange Aar paa Ringsted Politikontor. For Vaadedrabet idømtes O. M. 100 Kr. i Bøde.

nuar 1886. Efterretningen om, at Højesteret havde idømt Folketingets Formand 6 Maaneders Fængsel paa sædvanlig Fangekost, vakte et ubeskriveligt Røre overalt i Landet. Den, der skriver disse Linier, bevarer endnu i Minde en klar og nøjagtig Forestilling om Udseende og Indhold af den Løbeseddel, han som 10-aarig Dreng læste om denne Begivenhed. Det var om denne Dom, at M o n r a d udtalte, at den berørte ham smerteligt; thi det forekom ham, at Berg var dømt, fordi han (B.) ikke skred aktivt ind mod en Handling, der formentlig var ulovlig »den har berørt mig smerteligt, fordi jeg maa sige til mig selv: saadan noget kunde ogsaa have hændet Dig selv.«

Det var kun naturligt, at Venstre Landet over, da Bergs og hans Hustrus Sølvbryllup indtraf, mens Berg sad i Fængslet, ønskede at vise den storslaaede Hyldest, som Indsamlingen af en Hædersgave paa 50,000 Kr. var.

P. Jensen, Estrup, forestod Indsamlingen i Ringstedkredsen, hvor der indkom 700 Kr. Og han var Sjællændernes Repræsentant i den 12 Mands Deputation, der overrakte Berg Gaven i Fængslet, ligesom han senere talte ved Frokosten i Hjemmet. Ugedagen efter holdt Bondestandens Sparekasse Generalforsamling i Roskilde (den 29. Maj), og ved Bordet efter denne gav P. Jensen en Meddelelse om Sølvbryllupsdagens Forløb, idet han indledede den med en personlig Hilsen og Tak fra Demokratiets Fører. Lad os — sluttede P. J. sin Tale — udtale det Ønske og det Haab, at Hr. Berg maa efter sin Indespærring genvinde sine Kræfter

og sin Sundhed og fortsætte sin Livsgerning og Virksomhed og arbejde for Folkets Sag, Folkets Selvstyre og Fædrelandets Vel.

Bergs Løsladelsesdag, den 24. Juli, fejredes i Haraldsted-Allindemagle Kommune ved en Fest, hvor P. Jensen talte; han manede Vælgerfolket til at holde ud og polemiserede mod en Artikel i »Berlingske Tidende«, hvor Kultusminister Scavenius var bleven rost, særlig for Forbudet mod at holde Møder i Skolerne; nævnte Blad mente, at de daarlige Aar nok blev flere, saa Bondestanden vilde faa andet at tænke paa end at bygge Forsamlingshuse. P. Jensen vendte sig forøvrigt ogsaa i denne Tale mod den Brandes-Hørupske Retning i Politik og betonedede stærkt, at Berg var Demokratiets første Mand.

Den anden Tildragelse, der griber ind, er 100 Aarsfesterne for Stavnsbaandets Løsning. Disse Stavnsbaandsfester (20. Juni 1888) fik selvfølgelig under de spændte Forhold overalt en særlig Baggrund i den øjeblikkelige Politik. P. Jensen stod den Dag paa Talerstolen i Kærehave Skov ved Ringsted. I sin Tale kastede han et Tilbageblik over sit Liv; han talte med 60 Aars Erfaring, idet han fra sit 13de Aar havde maattet handle under eget Ansvar. Han sluttede med at udtale Haabet om, at der i den Reaktionen Tid, hvori vi lever, maa fremstaa Mænd, der atter kan føre Landets Udvikling fremad.

Der er ikke Grund til at tro, at Peder Jen-

sen nogensinde har følt sig stærkt kaldet til at være Partigænger i den for det Parti, som han helt og fuldt sluttede sig til. Man har utvivlsomt Ret til at betegne ham som en af Samlingens Mænd indenfor Venstre. Men han veg dog heller ikke tilbage for at tage sit Parti, naar det paakrævedes. Og ved saadanne Lejligheder tog han da ikke Hensyn til Folkestemningen. Vi har andet Steds hørt om hans Skepsis overfor den Hørupske Politik og hans direkte Optræden mod Brandesianismen.

Under Brydningerne i Slutningen af 80'erne stod han vistnok Bergs Opfattelse nær. Man har ingen direkte Udtalelser af ham om disse Spørgsmaal. Men der foreligger i et politisk Memoireskrift*) nogle Bemærkninger, der ogsaa nævner P. Jensens Navn for os. Venstre havde jo fra 1873 haft et Organ i Hovedstaden i »Morgenbladet«; da Hørup og Brandes i 1883 havde forladt »Morgenbl.« for 1884 at oprette »Politiken«, var »Morgenbladet blevet »det danske Venstre«s Organ med Berg og Frede Bojsen som Udgivere og K. P. Kr. Korsgaard som Redaktør. »Morgenbl.« havde al sin Tid givet Underskud. Der var tegnet Aktiekapital til det ude i Landet, men endnu saa sent som i 1887 stod det saaledes, at det manglede nogle Hundrede Abonnenter, for at der kunde blive Balance. Saa kom Brydningerne mellem Berg og Bojsen, Tilnærmelserne mellem de Bojsenske Mænd og de Hørupske Mænd. Brydningerne mellem »de Danske« førte for »Morgenbladet«s Vedkommende til, at der den 4.

*) Madsen-Mygdal: Politiske Oplevelser.

August 1887 afholdtes et Bestyrelsesmøde i Bladet. I dette Møde blev der stillet Forslag om, at Korsgaard med Aftens Varsel skulde afskediges som Redaktør, og dette Forslag blev vedtaget med 5 St. (Bager Marstrand (senere Borgmester), Frede Bojsen, Bertelsen-Kyø, Neiiendam og N. J. Larsen) mod 4 (Madsen-Mygdal, Michael Pedersen, P. J e n s e n, Estrup, og C. Berg). Korsgaard afløstes af Otto Borchsenius og V. Secher. Han stiftede derefter »Aftenbladet«, der i sin Oprindelse var et Slags Hovedstadsorgan for den Bergske Politik, fra hvilken det dog snart fjernede sig.

Efter den lange Dag —.

Det led mod Aften efter en lang Arbejdsdag. —

Tankerne begyndte at søge tilbage mod svundne Tider og dvæle med stille Vemod ved det Forbigangne. Men aandslivlig og interesseret var P. Jensen til det sidste.

Lykken havde været til Huse i hans Hjem. Vel havde han og hans Hustru prøvet Sygdom og anden Modgang; men der havde været Harmoni over Samlivet i dette Hjem. »Hans store Gaver har altid været ledsaget af hendes Kærlighed og Trofasthed,« udtalte en Taler ved den festlige Sammenkomst i 1875. »Vi har« — udtalte P. Jensen paa sin Guldbryllupsdag til Vennerne, der flokkedes om ham og hans Kære — »under adskillige Prøvelser levet et kærligt Samliv i de 50 Aar.«

Et Menneskes Kristenliv vender ikke udad.

Vi kender dog noget til Peder Jensens og hans Hustrus Kristenliv fra deres Brevvexling med Pastor Johannes Clausen. Vi véd fra hans Nærmeste, at han var en Mand, der hver Dag i sit Liv gik ind i sit Lønkammer og bøjede Knæ for Gud. Til sin høje Alderdom, til han lagdes paa sit sidste Sygeleje, gik han hver Morgen op i sin Gaards lavloftede Øverstestue og bad sin Bøn.

I den Kreds, der samledes om det afholdte Guldrudepar i Estrup, aflagde P. Jensen en Bekendelse. Han fortæller først, hvorledes han ved Læsningen af Søren Kierkegaard er kommen til Erkendelse af Kristendommens Betydning og til mere Klarhed over at være en Kristen med Hengivelse i Guds Vilje under Livets Omskiftelser.

»Jeg lagde den Gang« — fortsætter han — »et Program for Livet, som jeg vilde følge: 1) at trachte efter Guds Rige og hans Retfærdighed, 2) med Energi og Kraft at arbejde i min økonomiske Stilling, hvori Gud har sat mig, at jeg kunde have tilovers at meddele dem, der havde behov, og 3) at deltage i det offentlige og kommunale Liv med alt, hvad der kunde fremme Folkets og Fædrelandets Vel. Dette Program har jeg stadig holdt mig for Øje. Men jeg maa tilstaa, at jeg ofte saa daarligt har fulgt Programmet, at jeg har mattet sige til mig selv, hvilken jammerlig Stakkel jeg er, naar Fristelser og Farer har omringet mig, og Verdens vilde Røster har været omkring mig, og Bønnen er bleven mat. Men vi har det Haab og den Tro, at Gud, der har begyndt den gode Ger-

ning i os, vil fuldføre den indtil Vorherre Jesu Christi Dag.«

Det er Tonerne fra Ungdommens og den første Manddoms Dage, vi her hører klinge igen, Toner, som aldrig forstummede, selv om de under Deltagelsen i det stærke Opgør om de folkelige Spørgsmaal lød fjærnt.

Mange Vidnesbyrd om den Højagtelse, der næredes for det gamle Guldbrudepar i Estrup, fik P. Jensen og Hustru den Dag i Hænde. Af de modtagne Lykønskninger skal her meddeles to — en mere officiel og en privat fra en gammel Ven:

»Kjære Peder Jensen!

Maa jeg paa Demokratisk Forenings Vegne bringe Dig og Hustru en hjertelig Lykønskning paa Eders Guldbryllupsdag og til denne Lykønskning knytte en Tak for, hvad Du i saa mange Aar har været for vor fælles Sag. Trods Din høje Alder haaber vi endnu i nogle Aar ikke at skulle savne Din kraftige Støtte.

Bringstrup, den 1. Juni 1888.

Din hengivne

Ole Hansen.«

Den anden Hilsen lød:

Kundby, den 30. Maj 1888.

Til Gmd. P. Jensen, Estrup!

Højstærede gode gamle Ven!

Jeg beklager, at Du saa ofte har saadanne Sygdoms-
anfald. Men det er naturligvis Alderen, der fører saa-
danne Ting med sig. Vi herhjemme kan ogsaa mærke,
at man kommer saa højt op i Aarene; men lad os være
glade og ikke glemme at takke Vorherre for, at han har
forundt os at leve saa længe og i alle Maader nyde saa
megen Lykke og Velsignelse. ikke alene for os selv,
men ogsaa for vore Børn paa begge Sider . . .

Efter hvad jeg erfarer, har Du og Din Kone paa Tirsdag været gift i 50 Aar. Til denne store Højtid bedes Du og Din kjære Kone modtage min og Familiens hjerteligste og kjærligste Lykønskning, at I fremdeles i den Tid, Vorherre har bestemt for Eder at være iblandt os, maa nyde de samme store og velsignede Goder som hidtil, saa selv om Alderen og de dermed følgende Svagheder tager til, Vorherre dog ikke vil lægge dem større paa Eder, end I med Taalmodighed og hans Bistand kunne bære dem.

Forbindtligst

H. Jensen.

Guldbryllupsdagen var en Hjemmets Festdag, hvor den gamle Folkehøvding holdt Skue over sine Minder. Han saa tilbage over det lange Samliv mellem sig og sin Hustru. Af en talrig Børneflokk havde Døden taget de fem i de tidlige Aar; kun 3 levede som Voxne*). Der havde gaaet mørke Skygger ogsaa over dette Hjem. Men trods det, at Husfaderen gennem de mange Aar saa tit havde været ude i Ærinde for andre, var Hjemmet aldrig bleven forsømt. En trofast og dygtig Hustru havde lagt hele sin Gerning dér.

Der var gæstfrit derude i den gamle Fæstegaard i Estrup. Lavt i Portrummet og lavt til Lofterne var der; men som der var Harmoni mellem Menneskene i Hjemmet, var der ogsaa Hygge i dette. Her i Hjemmet veg det Strenge og Barske, som alle Fremmede mærkede sig

*) Jens Pedersen, »Malthes Kro«, Holbæk, f. 1842, Maren Kristine, f. 1848, Enke efter H. Hansen, tidl. Ejer af Skaaningsgaarden i Valsømagle, og Peder Pedersen, f. 1869, bosiddende i Ringsted. Ligeledes lever en Datter af første Ægteskab.

hos Peder Jensen, selv om det Drag af Alvor, der altid var over ham, ikke lod sig udslette. Først i de allersidste Aar af hans Liv, da et Par Smaapiger — hans Sønnedøtre — trippede om i Hjemmet, maatte den gamle Bedstefader give sig, Alvoren maatte vige. Hans Alvor var forøvrigt blottet for al den Vredladenhed, som Modstandere undertiden mente at se i den. Den var Udtrykket for hans Livserfaring og for hans Sinds dybeste Indhold.

Men selv om Alderdommens Fred var faldet over hans Færd, var han ikke udenfor Livet. Da det i Begyndelsen af 90'erne kom til voldsomme Brydninger mellem Ringstedegnens Venstremænd ang. Ledelsen af det Blad, som P. Jensen havde været med at stifte, gik han med hele sin gamle Kraft imod den efter hans Mening uheldige Aand, der var bleven den herskende i Bladet. Han var vistnok den første, der rejste Kampen mod denne Aand, idet han i en (udateret) Tale skarpt vendte sig mod Fritænkeren Brandes' og Hørups evropæiske Kulturpolitik, for hvilken »Folketidende« var bleven Repræsentant, men som efter hans Mening slet ikke passede for det danske Folk. I sine efterladte Optegnelser har han ogsaa fremsat forskellige Ytringer, der viser, at han — trods det Samarbejde, han til forskellige Tider stod i med Hørup, — ikke nærrede stærk Tro og Tillid til ham, og særlig bebrejder han Hørup dennes »ubesindige og uoverlagte Ytringer«, som Modstanderne havde benyttet sig af i Kampen mod Venstre.

Hvor Peder Jensen stod i den Konflikt, som

det nu bar hen imod indenfor »Folketidende«s Kreds, var saaledes klart nok. Konfliktens Udvikling, de forskellige Omstændigheder, der gav denne dens Karakter, og dens sluttelige Løsning ved Aktionærkredsens Sprængning og Oprettelsen af et nyt Blad, oplevede Peder Jensen. Men de herhenhørende Begivenheder skal ikke skildres her. Til det sidste fulgte han sit gamle Blad med trofast Agtpaaagivenhed og gode Venneraad.

Den 20. April 1892 kørte P. Jensen som saa mangfoldige Gange før til Ringsted. Der skulde være Valg. Kampen om Provisoriet var stadig standende, og Særmeningerne maatte holdes tilbage. Men den Dag kørte P. Jensen for første Gang hjem fra Valg uden at have afgivet sin Stemme. Han kunde ikke støtte J. K. Lauridsen mere.

Siden den Dag deltog Peder Jensen ikke mere i det offentlige Liv.

Han havde altid kæmpet for et samlet Venstreparti med Tyngden i Landbodemokratiet. Han døde i det Aar, da Venstrereformpartiet dannedes, men han oplevede ikke denne store om end forbigaaende Genforening i dansk Venstre-Politik.

Peder Jensen døde den 20. April 1895, 80 Aar gl., og Mindeordene lød om ham med Ærefrygt og Tak.

Hans Valgsprog var: **V æ r a f S a n d h e d!**
Og han efterlevede det.

Hans Minde staar uden Plet og Lyde. Intet skæmmer det, selv om man trænger ind til de fjerneste Kroge i det Stof, han har efterladt sig i Form af Breve og skriftlige Optegnelser.

Han var retliniet i sin Livsførelse, uegenyttig i al sin Færd. Gunst eller Gave vilde intet betyde overfor ham. Sin fremskudte Stilling har han aldrig benyttet til at skaffe sig Fordele af nogen Slags. Sagen, han kæmpede for, var aldrig h a n s Sag, men **F o l k e t s** Sag.

Ubrudt er den Linie, han gik frem efter. De Tanker; vi møder hos ham i hans Ungdoms Dage, træffer vi igen de mange Aar efter, men kraftigere udformede, klarere udtrykte.

Mellem Sjællands Bønder, mellem Danmarks Bønder staar han som Ridderen uden Frygt og Dadel, aldrig vaklende, altid med Fødderne paa den danske Jord, altid rede til Dyst for Folkets Ret, altid paa Lovens urokkelige Grund. Den Politiker, hvis Veje han sluttelig ikke kunde følge, og som selv senere for sin Svagheds Skyld maatte afgive sit Mandat (Folketingsmand J. K. Lauridsen) fandt det smukkeste Udtryk for Deltagelsen ved hans Død, da han skrev: »**P e d e r J e n s e n s M i n d e l e v e ! G i d h a n s R e t s i n d s s a n d s m a a g a a i A r v i T u s i n d e L e d !**«

I Hundredaaret for Peder Jensens Fødsel fortjener han, at der ristes ham en Minderune, der er tilgængelig for Nutiden og de senere Slægter.

Han var en B o n d e, en af dem fra »de Navnløses« store Skare. Han ønskede at blive iblandt og vic hele sin Gerning til dem, fra hvem han var kommen.

Dette er hans Hædersminde: Han var en Bonde. Han var af S a n d h e d i al sin Færd. Han var en L o v e n s og R e t t e n s Mand. Hans Gerning var ikke forgæves.

Æret være hans Minde!
